

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”**

REZUMAT

COORDONATOR:

IPS. acad. prof. univ. dr. Andrei (Ioan) Andreicuț

CANDIDAT:

Petru-Nicolae Buran

Cluj-Napoca

2022

Părintele Daniil Sandu Tudor și Mișcarea Rugului Aprins

Rezumat

Cuvinte cheie:

mișcarea rugului aprins, isihasm, experiență spirituală, elita intelectuală, comunism, martir

„Adevărul poate fi tâlhărit sau numai furat,
poate fi născocit, întâlnit sau câștigat,
poate fi încă ghicit sau poate fi dat,
dar nu e mântuitor decât întrupat”.
(*Octava adevărului*, Sandu Tudor)

Filozoful francez, Rémi Brague opune termenului modernist de *proiect* pe cel clasic de *sarcină* pentru a defini viziunea societății asupra vieții. *Proiectul* este o construcție eminentamente umană, refractară și reacționară față de vreo autoritate superioară, obsedată de control capilar și divorțată atât de arhitectura cosmologică și teologică a lumii, cât și față de tradiție sau istorie. Natura, din fundament al experienței, este transformată în proprietate și posesiune, la fel cum valorile axiologice și perene sunt reconfigurate prin renunțarea la Dumnezeu. „A te baza pe natură devine a stăpâni natura”¹. Modernitatea încă este prinsă în hățișul proiectului. *Sarcina* comportă trei aspecte esențiale: existența unui mandatar superior și independent de orice control omenesc; opțiunea permanentă ca protagonistul să fie revocat și remaniat în cazul observării vreunui indiciu de compromitere sau periclitare a acțiunii; responsabilitatea majoră și exclusivă care planează pe umerii protagonistului.² Sursa de inspirație a acestuia coboară până la eseistica înțeleptului romancier englez, G. K. Chesterton care-și brodează țesătura unei lucrări de referință a sa, *Ortodoxia*, pe structura a două idei convergente: „Nebunul e un om care și-a pierdut totul, în afara judecății”³ și „Lumea modernă e plină de vechi virtuți înnebunite. Virtuțile au înnebunit fiindcă au fost izolate unele de celelalte și rătăcesc singure”⁴.

---

¹ RÉMI BRAGUE, *Lecuind adevăruri luate razna. Înțelepciune medievală pentru vremuri moderne*, trad. de Dan Siserman și Dan Radu, Ratio et Revelatio, Oradea, 2022, p. 30.

² RÉMI BRAGUE, *Lecuind adevăruri luate razna ...*, p. 30.

³ G. K. CHESTERTON, *Orthodoxia sau dreapta-credință*, trad. De Irina Petraș, Paralela 45, Pitești, ²2002, p. 13.

⁴ G. K. CHESTERTON, *Orthodoxia sau dreapta-credință ...*, p. 23.

Subiectul lucrării noastre științifice este dedicat protagonistului unei mișcări spirituale de anvergură, derulată la interferența perioadei interbelice cu cea a instaurării regimului comunist în România și, anume, ieroschimonahului Daniil Sandu Tudor, gazetar în tinerețe, lider spiritual la maturitate, monah și stareț în a ultima parte a vieții, deținut politic și martir în temnița Aiudului.

Mișcarea spirituală *Rugul Aprins al Maicii Domnului* de la Mănăstirea Antim, inițiată de el, a cărei existență și activitate s-au derulat în anii '40 - '50 ai secolului trecut, a încercat să se poziționeze pe scena publică a țării ca o *platformă* unde virtuțile, în urma unui proces osmotic, să capete coerență și reziliență în viețile membrilor angrenați. Actanții principali ai mișcării s-au încăpățânat să promoveze dimensiunea transcedentală, metafizică și spirituală a existenței, în detrimentul raționalismului steril și materialismului dialectic ce se răspândeau endemic în Europa și țara noastră. Pentru ei rațiunea nu era doar un accesoriu, la fel cum, nici nu confisca ermetic întreaga ființă umană, ci avea atribuții ordonatoare, comprehensive, analitice sau verbalizante a itinerariului spiritual, a metamorfozei lăuntrice ori a relațiilor de comuniune cu ceilalți și cu divinitatea. Rațiunea trebuia să fie substanța activă și coagulantă care să dea sens vieții și să integreze organic dimensiunea spirituală dinspre periferie înspre centrul vieții omului. Antimul a devenit, pentru o generație de intelectuali bucureșteni și clerici rafinați, o palestră a virtuților care se ramificau în și din toate direcțiile: de la proiecte editoriale la dezbateri și conferințe, de la angajamente ascetice individuale la consumarea ritului liturgic al Bisericii, de la asimilarea unui *phronema*⁵ patristic și *ethos* filocalic la încreștinarea culturii profane, de la restaurarea unor instituții/tradiții veritabile și consacrate ale Bisericii – cum ar fi: cea a paternității și filiației duhovnicești sau cea a isihasmului – la valorizarea rugăciunii, sobornicității sau unității eclesiale.

Sandu Tudor, înconjurat și asistat îndeaproape de prietenii lui intelectuali, atrași și preocupați de profunzimea vieții spirituale, nu și-a propus să coordoneze, la Antim, un *proiect* spiritual care să dicteze un stil de viață ezoteric și obscur sau redus la promovarea unor competențe – fie și elitiste – profesionale ale apropiaților săi. Mișcarea *Rugului Aprins* a depășit cadrul unui cenaclu literar sau al unor conferințe publice, chiar dacă a împrumutat substanțial din metodologia de organizare a acestora.

---

⁵ GEORGES FLOROVSKY, *Biserica, Scriptura, Tradiția. Trupul viu al lui Hristos*, trad. de Florin Caragiu și Gabriel Mândrilă, Platytera, București, 2005, p. 418.

Inițiatorul acestei mișcări spirituale, providențială pentru generația respectivă, Sandu Tudor, a asumat, mai degrabă, o *sarcină*: de a aduce la aceeași masă intelectualii și duhovnicii/clericii Bisericii, de a deschide ochii erudițiilor vremii să vadă Adevărul absolut, de a scoate de la naftalină întregul tezaur – teologic, spiritual, patristic, liturgic, iconografic – al Bisericii și de-al pune la îndemâna omului contemporan. Dotat cu o inteligență și perspicacitate excepționale, capacități de organizator dobândite precoce, intransigent cu sine și exigent cu ceilalți, cu o cultură enciclopedică, asistat de o intuiție unică care-i asigura atât originalitatea, cât și autenticitatea, extravaganța sau genialitatea. Această intuiție îl propulsa în poziția de a inaugura drumuri virgine, nestrăbătute de alții, îl desprăfuia de colbul monotoniei și al discursului redundant și clișeic, îi oferea imunitate în fața tentației confortabile a rațiunii de a se fixa în slogane, formule pietrificate ori reflexe șablonate.

Cei de la Antim doreau să *răstoarne* percepția oamenilor asupra realității. Conștienți că „realitatea principală”, cea a spiritului, este ignorată și resimțită/interpretată „ca o poveste, ca un basm”, iar „simțurile obișnuite” sunt folosite de omul cotidian „într-o realitate secundară, de a doua mână”⁶, cea materială, senzorială și mundană, își asumă *sarcina* de a restabili ordinea și ierarhia firească a realității: preeminența spiritului asupra materiei. Poate reductibil, dar esențial și condensat spus, grupul de la Antim clasifică societatea „în două tabere: cei care pot crede în miracol și ceilalți, [...] în oameni deplin normali și cei care suferă de o carență, de o infirmitate”⁷.

Angajamentul ascetic și spiritual, propus de aceștia, era motivat, astfel, de rațiuni terapeutice și profilactice care să aducă persoana umană de la disonanță la o sonoritate armonioasă⁸, care să-l protejeze față de boli interioare incurabile, septice și patogene: eforturi inutile, anarhie, revolte, ostilități, frustrări rasiale, superstiții, obscurități, confuzii, „jocul cu neantul”⁹. Mai mult, încercau o exorcizare a oamenilor „demonizați de o pasiune a cunoașterii” și obsedați de prosperitatea materială¹⁰. Modelul propus de ei era *sfântul*, martirul mărturisitor, nu savantul ori geniul¹¹.

Oportunitatea explorării unui asemenea fenomen colosal și profund din istoria recentă a Bisericii noastre Ortodoxe Române se prezintă ca o ofertă irezistibilă și imparabilă nu doar

---

⁶ ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (2 iulie 1967 – 29 septembrie 1968)*, ediție îngrijită și prefață de Marius Vasileanu, Eikon, Cluj-Napoca, 2014, p. 67.

⁷ ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (1967-1968)* ..., p. 69.

⁸ ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (1967-1968)* ..., p. 70.

⁹ ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (1967-1968)* ..., p. 66.

¹⁰ ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (1967-1968)* ..., p. 66.

¹¹ ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (1967-1968)* ..., p. 97.

pentru un slujitor instituționalizat sau înregimentat, ci pentru orice cercetător atras de paradigma axiologică, autentică și incontestabilă a vieții. Existența, în secolul al XX-lea, a unui om care a orientat o majoritate a generației sale înspre destinația suprasensibilă și metafizică, care a virat preocupările și investițiile acestora către asigurări și garanții spirituale, care a botezat mulțime de neofiți ce au trecut pragul Antimului și i-a îmbrăcat în vestimentația unei conștiințe dogmatice ireproșabile care să-i apere de avalanșele ideologice și atracțiile hedoniste ale societății, reprezintă o motivație suficientă pentru a trage cortina necunoașterii, a radia damnația uitării și de a-l pune sub lumina reflectoarelor atenției publice.

Efortul lui Sandu Tudor s-a concentrat pe propria realizare interioră pe care, de altfel, a și înfăptuit-o: „Ferice de omul acesta prin inima căruia a trecut ca o flacără rugăciunea”¹², este mărturia prietenului său de suflet, Alexandru Mironescu. Acest om posedat și mistuit de rugăciune a lăsat o impresie puternică peste tot pe unde a trecut, încât alt ucenic și apropiat al său, starețul Petroniu Tănase îl zugrăvește într-o frescă de sinaxar: „un îndrăgostit de frumusețile cele duhovnicești, un neobosit căutător de înțelesuri subțiri și adânci, mistuit de dorul celor înalte și rănit de dragostea vieții duhovnicești, în care s-a angajat cu toată ființa”¹³. Impostura a fost aspru sancționată de toți cei de la Antim, pentru că, în primul rând, „sufletul mișcării Rugului Aprins”¹⁴, Sandu Tudor, se afla de mulți ani într-o cruciadă cu ipocrizia, superficialitatea, falsitatea, escrocheria, frivolitatea, formalismul și diletantismul.

Evitând, din rațiuni academice și științifice, pe tot parcursul lucrării, de a inocula reclamații ostentative înspre canonizare, atribut exclusiv al Bisericii, mărturiile sistematizate, ordonate și clarificate între aceste două coperti pot reprezenta oricând baza și fundamentul pentru un posibil dosar aghiografic.

Lucrarea noastră, *Părintele Daniil Sandu Tudor și Mișcarea Rugului Aprins*, încearcă să se focalizeze microscopic pe detaliile și evenimentele proeminente din viața socratică a acestui lider de generație, inspirator și director de conștiințe pentru o bună perioadă a interbelicului românesc și începutul regimului comunist.

Metodologia de lucru a acoperit aspectele legate de culegerea informațiilor, conexarea acestora, sintetizarea și sistematizarea lor, ca apoi să se ramifice spre contextualizarea și crearea unor puncte nodale, cum ar fi între biografia protagonistului și cartografia fenomenului spiritual

¹² ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (1967-1968) ...*, p. 291.

¹³ PETRONIU TĂNASE, *Icoane smerite din Sfânta Ortodoxie românească*, Edit. Bizantină, București, 2002, p. 34.

¹⁴ PETRONIU TĂNASE, *Icoane smerite ...*, p. 35.

cauționat și patronat de acesta, între profesiile și domeniile de interes ale membrilor grupului sau între evoluția spirituală și tensiunea interioară și fluctuațiile/variațiile de pe scena politică și socială a țării. Colectarea datelor a reprezentat o provocare majoră prin asumarea exigenței de a penetra și fora, cel puțin, ultimii douăzeci de ani, încărcăți de studii, articole, interviuri sau mărturii referitoare – fie punctual, fie tangențial – la subiectul nostru de studiu, și de a ajunge la pânza freatică a documentelor primare și a fondurilor arhivistice. Osatura lucrării este construită pe recuperarea și procesarea acestor materiale documentare, o bună parte din ele *inedite* atât pentru publicul larg, cât și pentru mediul științific. Concomitent, a fost nevoie de a atrage atenția asupra inexactităților rostogolite în posteritate, de a decolmata istoria factuală indubitabilă de balastul diferitelor idei clișeistice, de inflația unor alegații bombastice afectate fie de o evlavie artificială, fie de un amatorism lesne de înțeles, dar inacceptabil pentru rigoarea istorică.

Consiliul Național de Studiere a Arhivelor Securității (C.N.S.A.S.) este custodele, de drept, a dosarelor de supraveghere, de urmărire sau penale moștenite atât de la fosta Securitate a regimului comunist, cât și de la antecesoarea acesteia, Siguranța din perioada interbelică, pe care le adăpostește în arhiva sa. În ultimii ani au început să apară manuale sau instrucțiuni de utilizare, lecturare și interpretare a acestor dosare, minate și contaminate de ideologia vremii, încât realitatea din spatele notelor informative transpare abia în urma aplicării unui proces de dezinfectare doctrinară/ideologică și supunerea fiecărei informații unui filtru riguros. Alexandru Teodorescu (alias Sandu Tudor) se *bucură* de luarea în evidență și dosare atât din partea Siguranței, cât și a Securității. Devine explicabilă, în condițiile acestea, avalanșa de calomnii, discreditări, denigrări și falsități care a rulat în spațiul public, din vremea sa până astăzi. Efortul acestor progenituri dictatoriale și inchizitoriale era de a confecționa, fiecărui personaj luat în vizor, o fizionomie infracțională, imorală, detestabilă și abominabilă, încât extracția lui din societate să nu producă mari valuri de revoltă/indignare, iar condamnarea să găsească ecou în mentalul colectiv. Vigilenți față de acest reflex opresiv și consacrată metodologie coergitiv-autocratică, specifice regimurilor totalitariste, am reținut acele date și informații pe care le-am putut proba cu alte surse, cum ar fi mărturii ale contemporanilor sau ale subiectului în cauză, sau cărora am reușit să identificăm corespondențe probatorii din cronici paralele, independente față de sistemul centralizat de stat.

Travaliul s-a intensificat exponențial cu misiunea noastră de a decontamina, pe de-o parte, biografia unui intelectual celebru, familiarizat, în egală măsură, atât cu mediul privat și

monden, cu cel literar și publicistic, cât și cu cel ecleziastic, de toată intoxicația mediatică reținută și consemnată în dosarele de urmărire, pe de altă parte, de a elucida, de a profila și înrăma fizionomia spirituală a unui om autentic, vertical, entuziasmat de rostul duhovnicesc al vieții și calibrat după canoanele născute de experiența milenară a Bisericii. Iconizarea chipului dumnezeiesc în propria persoană a urmat un proces atât de organic și natural, progresiv, lipsit de ezități sau echivoc. Ori, aparatelor represive ale statului le era imposibil să plasticizeze și verbalizeze acest itinerar cathartic și epectatic interior al omului. Grila de recoltare și selecționare a datelor nu era dozată și standardizată pentru a opera cu asemenea nuanțe, de factură spirituală, mistică, introspectivă.

Arhivele diferitelor mănăstiri, care au marcat traiectoria spirituală a ieroschimonahului Daniil Sandu Tudor, au susținut substanțial demersul nostru științific. Am întreprins stagii de cercetare a fondurilor arhivistice de la: Mănăstirea Antim (București), Mănăstirea Cernica (București), Mănăstirea Govora (județul Vâlcea) și Mănăstirea Sihăstria Neamțului (Județul Neamț). Din păcate, au fost indisponibile pentru consultare arhivele mănăstirilor Slatina (județul Suceava) și Rarău (județul Suceava) din cauze obiective. În cazul Slatinei, un accident nefast al unui incendiu a periclitat, în mare măsură, sectorul care depozita documentele de arhivă istorică ale acesteia. În cazul mănăstirii Rarău, la scurt timp după arestarea starețului Daniil Sandu Tudor, a fost închisă de comuniști (anul 1959) și redeschisă abia după anii '90, încât arhiva a fost percheziționată, confiscată, deteriorată și distrusă de agenții securiști.

Arhivele centrelor eparhiale: cea a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei de la Iași, cea a Mitropoliei Olteniei de la Craiova și cea a Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului ne-au furnizat informații prețioase și clarificat numeroase date sau evenimente asupra cărora plana incertitudinea și confuzia.

Bineînțeles că acest fond arhivistic oferă avantaje, beneficii și facilități incontestabile oricărei cercetări riguroase, dar, în același timp, nu putem omite și vulnerabilitățile acestuia. Documente de inventar, situații de lucrări, procese-verbale, invitații, adrese, comunicate, afișe, cataloage, adevăruri, anunțuri, rapoarte, ciorne, schițe de program și alte dispoziții chiriarhale, monahale sau interne furnizează informații precise, exacte, algebrice reduse la o tonalitate gravă, strict comunicațional. Arhitectura profilului spiritual al subiectului nostru, fasonată și decupată prin macerarea datelor arhivistice, s-a cristalizat abia după consultarea și anexarea scoliilor din literatura memorialistică a vremii sau a diverselor rezultate girate de hermeneuți recenți. Acestea,

din urmă, reprezintă mulura textului, ornamentația de legătură, ligamentul și fibra care să închege alegerile, turnesolul de lectură.

După indexarea principalelor izvoare documentare – arhive, memorialistică, opere literare ale lui Sandu Tudor și ale celor din anturajul lui – și conjugarea cu literatura de specialitate – studii, articole, eseuri, recenzii, reflecții, analize critice – pentru elaborarea lucrării noastre, inevitabil, am instrumentalizat consacratele metode de cercetare: cea *cazuistică* – pentru stabilirea contextelor care au produs anumite fapte, gesturi, reacții sau fenomene, pentru justificarea, elucidarea și descifrarea resorturilor interioare care au contribuit la generarea acestora; cea *analitică* – prin subtitrarea istoriei – fie factuală, fie politică, fie socială, spirituală, intelectuală, religioasă sau literară – și identificarea unei partituri de lectură cât mai apropiată de realitate și adevăr. Metoda *comparativă* va ocupa spațiu în procesul de radiografiere a dosarelor Securității și exfolierea notelor informative irelevante și neconcludente de pe țesătura biografică și spirituală a protagonistului nostru. Ulterior, asistarea acestei metode se dovedește fiabilă pentru stabilirea poziției ocupate de acesta în raport cu prietenii și adversarii, cu societatea și istoria, cu Biserica și Statul, cu sine și principalele obiecte/domenii de activitate. Colectarea diferitelor mărturii, pertinente și fidele profilului biografic și spiritual al starețului, propusă de metoda *experimentală*, ne-a sprijinit în ajustarea portretului acestuia.

Textul cercetării, de la un capăt la altul, este rezultatul *interdisciplinarității* dintre *teologie*, ca și fundament al discursului public practicat de actorii implicații, *istorie*, ca și cadru de mobilitate, evoluție și desfășurare factuală, *politică*, pe cât de atractivă, fascinantă, fagocitoare de energie și credințe, pe atât de malignă și pernicioasă, *literatură*, obiect de activitate, univers și habitat al elitei intelectuale, și *spiritualitate*, turnanta și barca de salvare a acestor intelectuali din fața uraganului ideologic. Nici nu putea fi abordată și tratată altfel biografia unei asemenea personalități, complexă prin preocupări, imprevizibilă prin reacții și enciclopedică după formație, decât interdisciplinar: catedra care oferă șansă fiecărui martor să-și verbalizeze depoziția și fiecărui domeniu să-și expună punctul de vedere.

Obiectivele cercetării noastre sunt bine delimitate, concise și articulate:

- Clarificarea și elucidarea unei biografii intelectuale și spirituale, contagiată și sufocată de un aflux de inexactități, insinuări și prejudecăți.

- Propunerea coerentă a unui itinerariu biografic caracterizat de o evoluție spirituală remarcabilă, cu impact puternic asupra unei largi majorități de intelectuali din anturajul său și cu rezonanță puternică în epocă.
- Supunerea ideologiei, regimului și sistemului totalitarist comunist unui sever și exigent proces de disecție, în cheie analitică și hermeneutică, în care să examinăm ostracizarea și tratamentul degradant aplicat unei persoane din elita intelectuală a țării și cea spirituală a Bisericii.
- Radiografierea unui fenomen spiritual excepțional, derulat în secolul trecut, care și-a asigurat un loc privilegiat și referențial în galeria evenimentelor majore din istoria spiritualității răsăritene.
- Pledoarie pentru relevarea și promovarea isihasmului, miezul și esența spiritualității Bisericii Ortodoxe.

Elementele de *noutate* se plasează pe eșafodajul dintre formă și fond al lucrării. Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor, văzut de unii ca o „personalitate dostoievskiană”¹⁵, este expus în cercetarea noastră ca *pivot*, suport și punct de plecare pentru radiografierea contextului social în care a activat, încât să atingem și conturăm unele aspecte inedite pentru istoria socială a Mișcării *Rugului Aprins* și pentru istoria spirituală a interbelicului românesc. Astfel, observarea panoramică a istoriei recente marcată de activitatea acestui animator socratic spiritual poate fi reținută la indexul originalității. Din această perspectivă, starețul Daniil este atât *protagonist*, cât și *examinator*, observator al epocii sale. El face parte integrantă, uneori decisiv, alteori proeminent, a acestor procese istorice, la fel cum, se poziționează și în exterior, prin asumarea rolului de glosator, critic și interpret al fenomenelor derulate sub privirea lui.

Fragmente substanțiale din biografia starețului – cum ar fi, cele referitoare la viața lui monahală desfășurată la Antim, Crasna, Sihăstria sau Rarău – cuprinse în cercetarea noastră, *inedite* până în momentul de față, sunt prezentate *în premieră* publicului românesc și mediului academic. Viața lui monahală se reducea la importarea câtorva date și evenimente de referință și retușarea ei prin distribuirea unor secvențe memorialistice reproduse de contemporanii săi, uneori laconice, simplificate, aproximative și încrestate de justificabile carențe. Accesul în

---

¹⁵ IONUȚ BUTOI, *Mircea Vulcănescu. O microistorie a interbelicului românesc*, prefață de Zoltán Rostás, postfață de Sanda Golopenția, Eikon, București, 2015, p. 363.

arhivele centrelor monahale sau eparhiale, intersectate și tranzitate de traiectoria sa biografică, ne-a favorizat completarea acestui vid.

Jurnalul său athonit de călătorie a făcut obiectul altor studii de dimensiuni reduse. Noi am încercat un survol holistic și incursiune angiografică din care să reperăm impactul spiritual asupra acestuia, incidența asupra viziunii sale despre viață sau repercursiunile asupra relațiilor sale sociale. Din punctul nostru de vedere, acest jurnal poate fi dat ca exemplu de bună practică pentru ceea ce înseamnă abordarea unui pelerinaj, prin ghidarea și focusarea atenției, distilarea esențialului de conotațiile superflue sau lecturarea spațiului, timpului, a vieții și a istoriei în cheie teologică, principalul canal al Adevărului.

Subiectele referitoare la mișcarea duhovnicească a *Rugului Aprins*, de la mănăstirea Antim, atrag atenția, pe an ce trece, pentru nenumărați cercetători: teologi, istorici, literați, filozofi, publiciști. Mulțimea savanților angrenați în această mișcare nu doar că a moștenit generații de ucenici¹⁶, adepți și discipoli, dar a furnizat material pentru studiu, la cote industriale, atât prin propriile biografii, cât și prin operele realizate, pentru exploratorii de astăzi. În același timp, suntem nevoiți să recunoaștem etiologia unor asemenea cercetări, transpuse fie în articole sau, chiar, cărți autonome fie în simple luări de poziții, interviuri, observații sumare: de la replicarea redundantă a acelorași povestiri sufocate de un aer de folclor la proferarea diferitelor legende și narațiuni cu caracter aproape mitologic; de la rostogolirea unor inexactități și perpetuarea diferitelor confuzii cauzate de lacune documentare până la mimetismul informațional sau discursiv. La polul opus se află cercetările riguroase, rafinate prin consultarea unei imense bibliografii documentare sau derivată din acumularea unui impresionant fond memorialistic obținut prin interviurile martorilor oculari ai universului spiritual analizat.

Cercetătorul Marius Vasileanu, jurnalist, antropolog și profesor de istoria religiilor, a investit o bună parte a vieții lui pentru recuperarea memoriei intelectualilor *înduhovniciți* și pasionați de viața spirituală, din istoria recentă, încât poate fi enumerat printre principalii exegeți ai fenomenului *Rugul Aprins al Maicii Domnului* de la Mănăstirea Antim din București. Pe lângă efortul de a publica articole în reviste literare¹⁷ și consecvența de a patrona lunar o rubrică în

---

¹⁶ MARIUS VASILEANU, „Ucenicii Pr. Daniil Sandu Tudor”, în *Convorbiri literare*, 149 (2015) 4, pp. 166-167.

¹⁷ Profesorul M. Vasileanu semnează nenumărate articole despre Mișcarea *Rugului Aprins* în: *Dilema veche, Convorbiri literare, Adevărul literar și artistic, Tabor, Ziarul Financiar, România literară, Timpul, România liberă, Lumea credinței, Lumea monahilor* sau *Adevărul*. Enumerăm câteva studii ale acestuia: MARIUS VASILEANU, „Memoria Rugului Aprins – riscuri și provocări”, în *Caietele de la Putna. Etica memoriei*, Edit. Nicodim Caligrafu, Mănăstirea Putna, 2016, pp. 99-109. „Andrei Scrima despre binecuvântarea purtătorilor de viitor”, în *Analele*

anumite reviste, iar exemplul cel mai recent fiind cel al revistei *Magazin istoric*¹⁸, ieșirile lui publice la simpozioane, conferințe, emisiuni din mass-media, interviuri etc. gravitează, substanțial, în jurul acestui subiect cu care a ajuns să se identifice: personalitatea starețului Daniil Sandu Tudor interconectată și ampreată de mișcarea isihastă de la Antim inițiată de el. Proiectul editorial, pentru care merită întreaga considerație, este cel al inaugurării colecției *Arhiva Rugului Aprins*, care numără deja 10 volume¹⁹. Misiunea demersului este concisă: aducerea la lumină a principalelor opere literare, unele chiar inedite, altele publicate, odinioară, de către membrii asociației *Rugului Aprins*. Previzibil și firesc, primul volum care deschide colecția este dedicat lui Sandu Tudor, sufletul *Rugului Aprins*, „purtătorul «natural» de suflu al grupului de la Antim”²⁰, și cuprinde o selecție de articole ale acestuia, din cotidianul interbelic *Credința* condus de el. Aceste opere *înviolate* și redactate publicului larg sunt flancate de remarcabile studii – introductive, prefețe, postfețe, note asupra ediției etc. – care să contextualizeze și

---

Universității din Craiova, 32 (2010) 1-2, pp. 63-86. „Mișcarea Rugul Aprins și dialogul interconfesional”, în ALIN TAT (ed.), *Paradisul regăsit. Studii ecumenice*, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2017, pp. 213-236. „Părintele Ieroschimonah Daniil Sandu Tudor, între legende și adevăr”, în MIHAIL-SIMION SĂSĂUJAN (ed), *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*, Cuvântul Vieții, București, 2018, pp. 427-444.

¹⁸ Vom semnala doar câteva exemple, pentru a ilustra tematica abordată de autor: MARIUS VASILEANU, „Nicolae Steinhardt și Rugul Aprins”, în *Magazin istoric*, 5 (2022), pp. 86-92. „Patriarhul Justinian Marina și Rugul Aprins”, în *Magazin istoric*, 4 (2022), pp. 82-85. „Rugul Aprins în oglinda «Europoei Libere»”, în *Magazin istoric*, 3 (2022), p. 78-81. „Mihai Rădulescu și Rugul Aprins”, în *Magazin istoric*, 2 (2022), pp. 81-84. „Discipolii lui Daniil Sandu Tudor”, în *Magazin istoric*, 1 (2022), pp. 82-85. „Rugul Aprins, smerenie, nu minunism”, în *Magazin istoric*, 12 (2021), pp. 60-64. „Rugul Aprins și René Guénon”, în *Magazin istoric*, 11 (2021), pp. 80-83. „Rugul Aprins față cu ideologia comunistă. Dizertația unuia informator”, în *Magazin istoric*, 10 (2021), pp. 75-79. ș.u.

¹⁹ SANDU TUDOR, *Universalism românesc*. coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 1, ediție îngrijită și prefață de Marius Vasileanu, Eikon, București, 2016. ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal (2 iulie 1967 – 29 septembrie 1968)*, coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 2, ediție îngrijită și prefață de Marius Vasileanu, Eikon, Cluj-Napoca, 2014.

VASILACHI, VASILE, *De la Antim la Pocrov. Mărturii*, în coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 3, îngrijită de Marius Vasileanu, Eikon, București, 2015. ȘTEFAN TODIRAȘCU, *Comentarii la Evanghelia după Ioan*, în coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 4, îngrijită de Marius Vasileanu, prefață de Horia Ion Groza, Eikon, București, 2016. PAUL STERIAN, *Răsboiul nevăzut. Viața de îndumnezeire a Sfântului Paisie cel Mare*, în coll. „Arhiva Rugul Aprins”, vol. 5, îngrijită de Marius Vasileanu, prefață de Marius Vasileanu, Eikon, București, 2017. ȘTEFAN TODIRAȘCU, *Comentarii la „Poemele Filocalice” scrise de Alexandru Mironescu și alte eseuri*, în coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 6, îngrijită de Marius Vasileanu, prefață de Horia Ion Groza, postfață de Pericle Martinescu, Eikon, București, 2017. HARALAMBIE VASILACHE, *Altarul spiritualității românești*, în coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 7, îngrijită de Marius Vasileanu, studiu introductiv și notă asupra ediției de Marius Vasileanu, Eikon, București, 2018. ALEXANDRU MIRONESCU, *Floarea de Foc*, coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 8, îngrijită de Marius Vasileanu, ediție îngrijită și note introductive de Marius Vasileanu, cuvânt înainte de Mihai Șora, postfață de pr. Benedict Ghiuș, Eikon, București, 2019. VASILE VASILACHE, *În temniță cu Iisus Hristos. Amintiri din închisorile comuniste*, în coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 9, îngrijită de Marius Vasileanu, notă asupra ediției de Marius Vasileanu, postfață de Adrian Nicolae Petcu, Eikon, București, 2020. ȘTEFAN TODIRAȘCU, *Pecete de neșters*, în coll. „Arhiva Rugului Aprins”, vol. 10, îngrijită de Marius Vasileanu, volum îngrijit de Horia Ion Groza, Eikon, București, 2022.

²⁰ ANDRÉ SCRIMA, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, prefață de Andrei Pleșu, volum îngrijit de Anca Manolescu, Humanitas, București, 2012, p. 151.

elucideze detalii fie asupra autorului, fie asupra operei în cauză. Multe dintre respectivele clarificări sunt semnate chiar de îngrijitorul colecției, prof. Marius Vasileanu, sau de colaboratori ai acestuia: Mihai Șora, Adrian-Nicolae Petcu, Horia Ion Groza etc.

Un alt șantier inaugurat de prof. Marius Vasileanu, în consonanță cu patronarea și coordonarea colecției din *Arhiva Rugului Aprins*, este cel al editării jurnalelor lui Alexandru Mironescu – memorialistice și de idei –, unele inedite, altele actualizate, corectate și adnotate. La Editura Humanitas au apărut, astfel, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins* (2019)²¹ și *Admirabila tăcere. Jurnal, 1968-1969* (2019)²². Jurnalul *Admirabila tăcere*, atât cel publicat la Editura Eikon (volumul 2 al colecției *Arhiva Rugului Aprins*), cât și acesta de la Editura Humanitas, diferite și succesive din punct de vedere cronologic, sunt obținute de la familia profesorului Mironescu și puse la îndemâna publicului larg pentru prima dată. Praful de pe manuscrisele și schițele dactilografiate ale celui supranumit „cavaler al inefabilului”²³, în sfârșit, începe să fie îndepărtat. Confesiunile acestuia rețin numeroase referințe, explicite sau subliminale, față de bunul său prieten, starețul Daniil Sandu Tudor, alături de care a dezvoltat o mișcare spirituală, a dezbătut subiecte de la cele mai banale până la cele transcendente, s-a șlefuit și desăvârșit spiritual ca, în cele din urmă, să împărtășească același destin carceral.

Înaltpreasfințitul Părinte Andrei (Andreicuț), Arhiepiscopul și Mitropolitul Clujului și profesor universitar al catedrei de „Teologie Morală și Spiritualitate Ortodoxă” a Facultății de Teologie Ortodoxă, din cadrul Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, se numără printre principalii promotori ai duhovnicilor providențiali și cărturarilor atrași de mistica creștină de la Mănăstirea Antim și nu numai. Acțiunile de promovare și popularizare a acestor personalități se extind de la trasarea unor programe catehetice precis conturate și structurate – cum este cazul proiectului catehetic, din Postul Adormirii Maicii Domnului, a anului 2019, intitulat *Chipuri de oameni deosebiți*²⁴, și care sintetizează, într-un material concis, medalioanele biografice ale unor duhovnici, precum: Daniil Sandu Tudor, Benedict Ghiuș, Petroniu Tănase, Cleopa Ilie, Paisie

---

²¹ ALEXANDRU MIRONESCU, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins*, prefață de Marius Vasileanu, Humanitas, București, 2019.

²² ALEXANDRU MIRONESCU, *Admirabila tăcere. Jurnal, 1968-1969*, prefață de Marius Vasileanu, Humanitas, București, 2019.

²³ HORIA ION GROZA, „Un cavaler al inefabilului : scriitorul și profesorul universitar Alexandru Mironescu”, în *Alexandru Mironescu. Centenarul nașterii, 1903-2003*, ediție îngrijită de Ileana Mironescu, Edit. Enciclopedică, București, 2003, pp. 121-129.

²⁴ Întregul material poate fi consultat la adresa : <https://www.mitropolia-clujului.ro/wp-content/uploads/2019/07/Programul-catehetic-pentru-Postul-Adormirii-Maicii-Domnului-i-%CC%82n-anul-satului-roma%CC%82nesc.pdf>, accesat la 4.III.2022.

Olaru, Arsenie Papacioc, Dumitru Stăniloae etc., și expediat fiecărei comunități parohiale – până la articole și lucrări științifice²⁵ sau conferințe/prelegeri²⁶.

Preasfințitul Benedict (Vesa) Bistrițeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, bucurându-se, la rândul lui, de prietenia fiicei profesorului Alexandru Mironescu, Ileana, din perioada studiilor în Occident (Elveția), moștenește, de la aceasta, două manuscrise care scot la lumină profilul spiritual al tatălui ei. Publicate amândouă la Editura Renașterea (Cluj-Napoca), în anul 2015, sub titlurile: *La scaunul mărturisirii*²⁷ și *În preajma lui Alexandru Mironescu*²⁸, aceste două opere conțin prețioase mărturii nu doar despre cel care „avea «geniul prieteniei»”²⁹, Alexandru Mironescu, ci și despre „incomparabilul îndrumător spiritual”³⁰ și „căutător al isihiei”³¹, părintele Daniil Sandu Tudor, căruia îi sunt dedicate capitole extinse. Un an mai târziu, în 2016, se completează binomul epic-memorialistic mironescian cu un volum liric tudorian, obținut de către același editor de la aceeași Ileana Mironescu. Este vorba despre un volum de poezii ale monahului de la Rarău, numit *Hrisovul clipelor – versuri*³², definitivat de către autor și parțial rămas nepublicat încă din anul 1958. Încheiat cu o postfață condensată a editorului, volumul de versuri s-a bucurat de întâmpinări călduroase din partea criticilor de astăzi³³, la fel ca din partea prietenilor săi din anii '50, care l-au lecturat în variantă dactilografată³⁴.

---

²⁵ ANDREI ANDREICUȚ, *Mărturisitori pentru Hristos*, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2005. ANDREI ANDREICUȚ, „Un luminător din perioada «marelui întuneric» - Sofian Boghiu”, în *Tabor*, 3 (2013), pp. 5-8. ANDREI ANDREICUȚ, „Un academician isihast”, în: *Tabor*, 5 (2015), pp. 25-27.

²⁶ *Exigența unei identități duhovicești la academicianul contemporan?* – prelegere susținută cu ocazia decernării titlului de „Membru al Academiei de Arte și Științe”, Salzburg, Austria (19 Iunie, 2008). *Sfintele Moaște în viața sacramentală a Bisericii Ortodoxe Române contemporane. Paranteza istorică a comunismului*, Volos, Grecia (20 Mai, 2004).

²⁷ ALEXANDRU MIRONESCU, *La scaunul mărturisirii*, volum îngrijit de ierom. dr. Benedict Vesa, Renașterea, Cluj-Napoca, 2015.

²⁸ ILEANA MIRONESCU, *În preajma lui Alexandru Mironescu*, volum îngrijit de ierom. dr. Benedict Vesa, Renașterea, Cluj-Napoca, 2015.

²⁹ ANDRÉ SCRIMA, *Timpul Rugului Aprins ...*, p. 159.

³⁰ ILEANA MIRONESCU, *În preajma lui Alexandru Mironescu ...*, p. 102.

³¹ ILEANA MIRONESCU, *În preajma lui Alexandru Mironescu ...*, p. 101.

³² SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil de la Rarău), *Hrisovul clipelor. Versuri*, ediție îngrijită de protos. dr. Benedict Vesa, Renașterea, Cluj-Napoca, 2016.

³³ ELENA DULGHERU, „Ieroglife sacre ale clipelor – postumele monahului Daniil de la Rarău”, în *Ziarul Lumina*, 27 August 2016 (disponibil la adresa <https://ziarulumina.ro/opinii/repere-si-idei/ieroglifile-sacre-ale-clipelor-postumele-monahului-daniil-de-la-rarau-115081.html>, accesat la 3.III.2022). IULIU-MARIUS MORARIU, „Sandu Tudor (Ieroschimonahul Daniil de la Rarău), *Hrisovul clipelor – versuri*, ediție îngrijită de protos. dr. Benedict Vesa, Renașterea, Cluj-Napoca, 2016”, în *Tabor*, IX (2017) 1, pp. 99-100.

³⁴ VASILE VOICULESCU, „Însemnare-răspuns” în DANIIL SANDU TUDOR, *Taina Rugului Aprins. Scrieri și documente inedite*, coll. „Intellectualii Bisericii”, ediție îngrijită și cuvânt înainte de prof. Gheorghe Vasilescu, Anastasia,

Editarea caietelor, însemnărilor, schițelor, poeziilor sau notițelor starețului Daniil Sandu Tudor a făcut obiectul de activitate al multor cercetători, în perioada post-decembristă.

În ajunul mileniului al III-lea, Editura Christiana din București, condusă de scriitorul polivalent Răzvan Codrescu, în colaborare cu profesorul Alexandru Dimcea, demara un nou proiect editorial, și anume, acela de a publica pagini inedite din manuscrisele moștenite de la starețul Daniil Sandu Tudor. Primul volum, având un titlu general, *Scrieri I*³⁵, cuprinde o selecție de scrieri în versuri și în proză, pentru ca să se continue cu o serie de autor numită concis *Caiete*, la care se va adăuga o ediție critică și completă (în premieră) a *Acatistelor*³⁶ acestuia. Seria *Caietelor* a ajuns la 4 volume: *Dumnezeu- dragoste* (vol. 1)³⁷, *Sfințita Rugăciune* (vol. 2)³⁸, *Taina Sfintei Cruci* (vol. 3)³⁹, *Ce e omul?* (vol. 4)⁴⁰. Toate aceste reflecții, meditații așternute pe hârtie, chiar dacă nefinisate și lăsate în suspensie, transmit măcar o mică parte din teologia și spiritualitatea starețului Daniil, fără pretenția de a le epuiza. Editorul își asumă îndrăzneala de a le publica, chiar dacă se aflau în stadiul de schiță și notițe, solicitând cititorilor clemență și sugerându-le de a se concentra pe fondul ideatic, iar nu pe formă. El sublinează, totodată, că nu dorește să se erijeze într-o „intolerabilă substituție”⁴¹, conștient că autorul ar fi desăvârșit creațiile sale literare dacă istoria i-ar fi permis.

Profesorul Gheorghe Vasilescu, pentru aproape 40 de ani director al Arhivei Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române găzduită de Mănăstirea Antim, a beneficiat de contextul favorabil de a accesa documente de arhivă din istoria recentă a Bisericii, să le sorteze, organizeze

---

București, 1999, p. 80. Poetul Vasile Voiculescu îi răspunde starețului Daniil cu o frumoasă însemnare aranjată în catren, care exprima impresia puternică produsă de lecturarea *Hrisovului clipelor*.

³⁵ SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil Tudor), *Scrieri I: Imn Acatist la Rugul Aprins al Născătoarei de Dumnezeu. Cartea Muntelui Sfânt. Marea noapte de aur a Maicii Domnului. Apocalipsa lui Ioan (Argument de Predoslovie). Am auzit cântecul Păsării Unice (Gânduri din singurătate)*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea, Christiana, București, 1999.

³⁶ DANIIL de la Rarău (SANDU TUDOR), *Acatiste: Acatistul Sfântului Dimitrie cel Nou. Acatistul Sfântului Ioan Bogoslovul. Acatistul Sfântului Calinic de la Cernica. Acatistul Rugului Aprins. Acatistul Bunei Vestiri*, prima ediție integrală, îngrijită de Alexandru Dimcea și Gabriela Moldoveanu, București, Edit. Christiana, 2009.

³⁷ SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil de la Rarău), *Dumnezeu-Dragoste. Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău. Caiet 1*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea Christiana, București, 2000.

³⁸ SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil de la Rarău), *Sfințita Rugăciune. Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău. Caiet 2*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea și Maica Hristofora Moldoveanu, Christiana, București, 2000.

³⁹ SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil de la Rarău), *Taina Sfintei Cruci. Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău. Caiet 3*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea și Maica Hristofora Moldoveanu, Christiana, București, 2001.

⁴⁰ SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil de la Rarău), *Ce e omul? Caietele Preacuviosului Părinte Daniil de la Rarău. Caiet 4*, ediție îngrijită de Alexandru Dimcea și Maica Hristofora Moldoveanu, Christiana, București, 2003.

⁴¹ SANDU TUDOR, *Scrieri I...*, p. 14.

și, ulterior, să le publice. Lui i se datorează editarea mai multor volume monografice, care recuperează un important fond documentar, dintre care amintim: *Benedict Ghiuș, duhovnicul inimii* (1998)⁴², *Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor. Taina Rugului Aprins* (1999)⁴³, *Cuviosul Ioan cel Străin. Date din Arhiva Rugului Aprins* (1999)⁴⁴. Mișcarea *Rugului Aprins* începe să aibă o mai mare claritate, cel puțin, din punct de vedere istoriografic, factual și evenimentțial.

Părintele Policarp Chițulescu, actualul director al Bibliotecii Sfântului Sinod, motivat de proclamarea anului 2017, de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, drept *Anul comemorativ* (și) *al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului*, a coordonat editarea a două volume care să recupereze memoria grupului *Rugului Aprins*. Primul, dedicat ieroschimonahului Daniil Sandu Tudor, cu titlul *Versuri, cugetări, eseuri*⁴⁵, conține texte editate – unele poezii publicate fie antum (*Comornic, Autobiografia*), fie postum (parțial apărute în *Taina Rugului Aprins*, ed. îngrijită de Gh. Vasilescu, Anastasia, 1999) – și inedite – selecție din manuscrisele autorului păstrate în Biblioteca Sfântului Sinod. În *Cuvântul înainte*, părintele Policarp Chițulescu va clarifica situația *de facto* a manuscriselor starețului Daniil Sandu Tudor, într-un subcapitol independent și destul de lămuritor, *Biblioteca și manuscrisele părintelui Daniil Sandu Tudor*⁴⁶, care balansează între virtualitate și realitate, între ipoteză și certitudine. Tabelul de inventar, consultat de noi, conține mult mai multe titluri decât „cele 530 de volume păstrate astăzi în Biblioteca Sfântului Sinod”. O parte din biblioteca acestuia s-a pierdut din cauza procesului de predare de la un custode la altul. O primă variantă de traiectorie descendentă: starețul Daniil arestat – Securitate – pr. Petroniu Tănase – pr. Dumitru Fecioru – Biblioteca Sfântului Sinod. O a doua variantă: starețul Daniil la Rarău – academician Nicolae M. Popescu (1957) – Alexandru Dimcea. Conform alegațiilor părintelui Policarp Chițulescu, se cunosc titlurile unor opere încheiate și finalizate ale starețului Daniil, dar care încă așteaptă să vadă lumina tiparului în momentul în care vor ieși la iveală textele aferente. Conform mărturiei unui moștenitor și, în parte, editor al operei starețului Daniil, manuscrisele acestuia – din urmă – nu pot fi inventariate numeric (fiind împrăștiate, deranjate etc.), ci doar apreciată grosimea lor, care

---

⁴² *Benedict Ghiuș, duhovnicul inimii*, ediție îngrijită de Gheorghe Vasilescu, Edit. România Creștină, București, 1998.

⁴³ DANIIL SANDU TUDOR, *Taina Rugului Aprins. Scrieri și documente inedite ...*

⁴⁴ *Cuviosul Ioan cel Străin (din arhiva Rugului Aprins)*, ediție alcătuită de prof. Gheorghe Vasilescu, postfață de Arhim. Sofian Boghiu, în coll. *Comorile pustiei* coordonată de Ignatie Monahul, Anastasia, București, 1999.

⁴⁵ DANIIL SANDU TUDOR, *Versuri, cugetări, eseuri*, volum îngrijit de Arhimandrit Policarp Chițulescu, Basilica, București, 2017.

⁴⁶ DANIIL SANDU TUDOR, *Versuri, cugetări, eseuri ...*, pp. 19-30.

ar măsura aproximativ „2 metri”⁴⁷. Cel de-al doilea volum, intitulat *Mărturisitori ai luminii isihaste*⁴⁸, reprezintă un compendiu de scurte schițe biografice pentru cele mai proeminente figuri ale Mișcării *Rugului Aprins* (35 de personalități).

În anul 2015, savantul Anca Manolescu surprinde într-un mod plăcut pe toată lumea cu excepționala lucrare *Modelul Antim, modelul Păltiniș. Cercuri de studiu și prietenie spirituală*⁴⁹, publicată la Editura Humanitas. Cercetarea celor două fenomene spirituale și intelectuale, dezvoltate la Antim și la Păltiniș, în oglindă cu cercurile de studiu sau filozofice din Antichitate, contribuie substanțial la trezirea conștiinței celor de astăzi pentru aprecierea la justa valoare a acestora, pentru adoptarea precedentelor fericite din istoria recentă și fixarea lor ca repere ale existenței. Radiografia este penetrantă, comparativă, interpretativă și hermeneutică. Ca și stil și abordare, se apropie destul de mult de principala operă, considerată, pe drept cuvânt, piatra de temelie, care sintetizează și oferă borne/indicatori de lectură ale fenomenului spiritual de la Antim, *Timpul Rugului Aprins* a părintelui Andrei Scrima⁵⁰.

Din punct de vedere istoriografic, există câțiva cercetători care au făcut o muncă de pionierat în domeniu și au stabilit granițele dintre adevăr și ficțiune, dintre realitate și calomnie, mai ales, prin investigarea dosarelor de arhivă ale Securității.

George Enache, profesor universitar al Universității *Dunărea de Jos* din Galați, a redactat câteva studii⁵¹. O carte de referință pentru subiectul nostru este cea publicată în 2018, *Sandu Tudor (Părintele Daniil), ideologiile extremiste și poliția politică* (Editura Lumea credinței), la fel cum și celelalte volume ale sale, de istorie bisericească intersectată și confruntată cu regimul comunist⁵², deschid nenumărate perspective de abordare.

---

⁴⁷ ALEXANDRU DIMCEA, „Manuscrisele lui Sandu Tudor (monahul Daniil de la Rarău). Prezentarea succintă a manuscriselor salvate și publicate”, în *Ieroschimonahul Daniil-Sandu Tudor și „Rugul Aprins” de la Mănăstirea Antim la Mănăstirea Rarău*, Charisma, Deva, 2010, pp. 239-241.

⁴⁸ *Mărturisitori ai luminii isihaste. Rugul Aprins*, volum îngrijit de Arhimandrit Policarp Chițulescu, Basilica, București, 2017.

⁴⁹ ANCA MANOLESCU, *Modelul Antim, modelul Păltiniș. Cercuri de studiu și prietenie spirituală*, Humanitas, București, 2015.

⁵⁰ ANDRÉ SCRIMA, *Timpul Rugului Aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană*, prefață de Andrei Pleșu, volum îngrijit de Anca Manolescu, Humanitas, București, 2012.

⁵¹ GEORGE ENACHE, „Daniil Sandu Tudor – pagini din dosarul de anchetă 113.668”, în *CNSAS, Arhivele Securității*, ProHistoria, București, 2002, pp. 169-202. GEORGE ENACHE, „Represiunea religioasă în România comunistă. Studiu de caz: «Rugul aprins»”, în *Analele Universității „Dunărea de Jos” din Galați, fascicula 19 – Istorie*, Galați, tom III, 2004, pp. 135-152. GEORGE ENACHE, „Arestările operate în rândul preoților ortodocși în primele decenii ale regimului comunist. Ghid de lectură a dosarelor Securității”, în *Tabor*, XI (2017) 11, pp. 28-41.

⁵² GEORGE ENACHE, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană (studii și eseuri)*, Nemira, București, 2005. GEORGE ENACHE, *Biserica în comunism. Modele și mărturii*, Eikon, București, 2014.

Adrian-Nicolae Petcu este, poate, unul dintre cei mai consacrați și avizați cercetători ai dosarelor din Arhivele Securității referitoare la persoanele din structura și anturajul Bisericii. Studiile sale individuale⁵³ sau în colectiv⁵⁴ conțin, de fiecare dată, informații inedite și nuanțări lămuritoare. Istoricii Ioana și Dragoș Ursu (Muzeul Național al Unirii din Alba-Iulia) s-au preocupat îndeaproape de Mișcarea *Rugului Aprins*⁵⁵. Istoricul Marius Oprea, cel care a reușit înființarea Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), este un reprezentant elocvent al cercetării arhivelor și elucidarea adevărului istoric, capabil să treacă dincolo de limbajul șablonat și camuflat al comunismului și să reasambleze adevărata arhitectură a evenimentelor petrecute. E suficient să amintim două cărți editate de acesta: *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1958* (Polirom, 2002)⁵⁶ și *Adevărata călătorie a lui Zahei. V. Voiculescu și taina Rugului Aprins* (Humanitas, 2008)⁵⁷.

---

⁵³ ADRIAN-NICOLAE PETCU, „Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor în lupta contra ideologiei ateiste (I)”, în *Ziarul Lumina*, 25 Octombrie, 2017. ADRIAN-NICOLAE PETCU, „Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor în lupta contra ideologiei ateiste (II)”, în *Ziarul Lumina*, 27 Octombrie, 2017. ADRIAN-NICOLAE PETCU, „O cronologie a Rugului Aprins”, în *Tabor*, 3 (2013).

⁵⁴ GEORGE ENACHE, ADRIAN-NICOLAE PETCU, „Biserica Ortodoxă Română și Securitatea. Note de lectură”, în *Totalitarism și rezistență, teroare și represiune (CNSAS, Arhivele Securității)*, București, 2001, pp. 108-136. ADRIAN GABOR, ADRIAN-NICOLAE PETCU, „Biserica Ortodoxă Română și puterea comunistă în timpul Patriarhului Justinian”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București*, II/2002, București, 2003, pp. 93-154. *Martiri pentru Hristos din România, în perioada regimului comunist*, studiu introductiv de Adrian-Nicolae Petcu, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007. GEORGE ENACHE, ADRIAN-NICOLAE PETCU, *Monahismul ortodox și puterea comunistă în România anilor '50*, Edit. Partener, București, 2009. GEORGE ENACHE, ADRIAN-NICOLAE PETCU, IONUȚ-ALEXANDRU TUDORIE, PAUL BRAUSANOWSKI, „Biserica Ortodoxă Română în anii regimului comunist. Observații pe marginea capitolului dedicat cultelor din Raportul final al Comisiei prezidențiale pentru analiza dictaturii comuniste din România” (Contraraport la Raportul Tismăneanu), în *Studii Teologice*, S.N., V (2009) 2, pp. 7-104.

⁵⁵ IOANA-ZOIA SANDU (URSU), „*Rugul Aprins*” de la Mănăstirea Antim: istorie, memorie, discurs, teză de doctorat (nepublicată), Școala doctorală „Istorie, civilizație creștină”, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. DRAGOȘ URSU, IOANA-ZOIA SANDU (URSU), „Moștenirea spirituală a Antimului. Modelul «Rugul Aprins»”, în ION-SORIN BORA (ed), *Sfântul Ierarh Antim Ivirenil – ctitor de cultură și spiritualitate românească*, Edit. Mitropolia Olteniei, Craiova, 2018, pp. 238-244. IOANA-ZOIA URSU, „Rugăciune, rezistență, represiune: cazul «Rugului Aprins» de la Mănăstirea Antim”, în *Altarul Reîntregirii*, 1 supliment (2014), pp. 455-468. IOANA-ZOIA URSU, „Un model de monahism și misiune: «Rugul Aprins» de la Mănăstirea Antim”, în *Altarul Reîntregirii*, 2 (2015), pp. 279-291. IOANA-ZOIA URSU, „Tinerii și «Rugul Aprins»”, în *Altarul Reîntregirii*, 3 (2016), pp. 7-28. IOANA-ZOIA URSU, „Clergy and intellectuals as «class enemy»: «The Burning Bush»”, în *Ars Liturgica. From the Image of Glory to the Idols of Modernity, the 16th International Symposium on Science, Theology and Arts proceedings*, Reîntregirea, Alba-Iulia, 2017 (în *Altarul Reîntregirii*, supliment 2 (2017), pp. 167-178). IOANA-ZOIA URSU, „Perceiving Religious Mysticism in the Key of Political Repression : The «Burning Bush» Group”, în *Museikon. A Journal of Religious Art and Culture*, 3 (2018), pp. 51-62. IOANA-ZOIA URSU, „De la ziaristică la mistică: identitatea creștină a lui Daniil Sandu Tudor”, în *Altarul Reîntregirii*, 1 (2020), pp. 177-194.

⁵⁶ MARIUS OPREA, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente, 1949-1958*, Polirom, Iași, 2002.

⁵⁷ MARIUS OPREA, *Adevărata călătorie a lui Zahei. V. Voiculescu și taina Rugului Aprins*, cuvânt înainte de Andrei Pleșu, Humanitas, București, 2008.

Trilogia⁵⁸ profesoarei Carmen Ciornea, dedicată exclusiv persoanei starețului Daniil Sandu Tudor, se dorește a se alinia cercetărilor anterioare.

Universul și colectivul *Rugului Aprins* a ajuns atât de atractiv și captivant pentru contemporani încât unele reviste⁵⁹, colegii editoriale⁶⁰, instituții, evenimente⁶¹ etc. au consacrat ediții/serii speciale acestei mișcări spirituale și membrilor ei.

În contextul acestei efervescente culturale și a declinării afinității atâtor ucenici, cercetători, clerici și mireni, față de duhul *Rugului Aprins*, își face apariția cercetarea noastră doctorală.

---

⁵⁸ CARMEN CIORNEA, *Chipul Rugului Aprins*, Eikon, București, 2015. Sandu Tudor și asociațiile studențești creștine din România interbelică, Eikon, București, 2017. „Să nu fiți căldicei!” Sandu Tudor și întemeierea Rugului Aprins (1940-1952), Eikon, București, 2018.

⁵⁹ *Tabor*, 3 (2013) – numărul revistei, supranumit „Mișcarea Rugului Aprins”, este dedicat acestei tematici. *Review of Ecumenical Studies*, 3 (2020) – este gazda omagierii personalității părintelui Andrei Scrima.

⁶⁰ MIHAIL-SIMION SĂSĂUJAN (ed), *Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări*, Cuvântul Vieții, București, 2018. *Ieroschimonahul Daniil-Sandu Tudor și „Rugul Aprins” de la Mănăstirea Antim la Mănăstirea Rarău*, Charisma, Deva, 2010. *Mărturisitori ai luminii isihaste. Rugul Aprins*, volum îngrijit de Arhimandrit Policarp Chițulescu, Basilica, București, 2017. Publicarea unor manuscrise din *Fondul André Scrima* ce se păstrează la Colegiul *Noua Europă* din București și traducerea în limba română a unor texte au rezultat seria de autor *André Scrima*, găzduită de Editura Humanitas și îngrijită de un întreg colectiv de savanți. Editura Bizantină din București, prin supervizarea pr. prof. univ. Constantin Coman, și-a asumat sarcina de a restitui figura emblematică a părinților Sofian Boghiu, Petroniu Tănase și, tangențial, a lui Nicodim Bujor. Părintele Ioan I. Ică jr., cu fiecare ocazie care-l provoacă să comenteze istoria recentă a Bisericii Ortodoxe Române, reușește să ranforseze arhitectura subiectului prin enunțuri, argumente și glosări imbatabile, mai ales, datorită intuiției și dexterității de a repera, colecta și conexe izvoarele documentare identificate (IOAN I. ICĂ JR, *Mărturii de sfințenie românească. Monahi îmbunătățiți din secolele trecute*, Deisis, Sibiu, 2002; IOAN I. ICĂ JR, „Canonul și canoanele creștinismului apostolic. I. Itinerare teologice”, în *Canonul Ortodoxiei. I. Canonul Apostolic al primelor secole*, Deisis/Stavropoleos, Sibiu, 2008, pp. 13-57. IOAN I. ICĂ JR, „Nichifor Crainic și redescoperirea misticii în Ortodoxie în prima jumătate a secolului XX”, în NICHIFOR CRAINIC, *Cursurile de mistică. I. Teologie mistică. II. Mistica germană*, studiu introductiv și ediție de diac. Ioan I. Ică jr., Deisis, Sibiu, 2010).

⁶¹ De exemplu, în ultima perioadă, orașul Tecuci, locul de naștere al lui Alexandru Mironescu, este gazda mai multor simpozioane sau comunicări științifice despre personalitatea acestuia. Profesorul și filozoful Daniel Mazilu este un profund admirator al lui Mironescu, de aceea se află printre amfitrionii evenimentelor. Asociația Culturală „Conta” și Schitul Cărbuna – Mănăstirea Neamț, prin doi reprezentanți deosebiți, ieroschimonahul Elefterie Păduraru și Adrian Alui Gheorghe, au încercat, anual (cu excepția perioadei de pandemie), să organizeze un simpozion, devenit celebru, dedicat lui *Daniil Sandu Tudor și Rugul Aprins* care să adune laolaltă specialiștii din domeniu. Colocviul *Întâlnirea cu duhovnicul*, patronat de Arhiepiscopia Iașilor și Mănăstirea Neamț, se preocupă sporadic și de personalități duhovnicești ale *Rugului Aprins* (Părintele Sofian Boghiu, 13-15 noiembrie 2018). În perioada 17-18 Noiembrie 2012, Biblioteca Sfântului Sinod, în colaborare cu Patriarhia Română, Mănăstirea Antim și CNSAS, au organizat un simpozion intitulat: „*Rugul Aprins*” – *mărturisire și rugăciune în temnițele comuniste*, iar în anul 2017 (17 Noiembrie), în același cadru, simpozionul organizat s-a numit *Martirii Rugului Aprins de la Mănăstirea Antim*. Tot la Mănăstirea Antim, în a doua parte a anului 2017, s-au organizat, aproape în fiecare zi de marți, după slujbă, de la ora 18³⁰, după metoda și în duhul întâlnirilor de la *Rugul Aprins*, prelegeri dedicate personalităților ce au format grupul *Rugului Aprins*, susținute de câțiva cercetători avizați. Pr. conf. univ. Gheorghe Holbea a înființat Cenaclul „Sfântul Simeon Noul Teolog” ce activează în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Iustinian” din București și are ca obiective organizarea de simpozioane, seri duhovnicești, întruniri, conferințe. Multe dintre acestea se ocupă și de personalități ale *Rugului Aprins*.

Lucrarea cuprinde *patru mari părți* secționată în *10 capitole*. Ea va încerca să sondeze biografia unui om polyvalent din secolul trecut, aflat într-o dinamică spirituală, și care a reușit să amprenteze nu doar viețile apropiaților săi, ci și istoria Bisericii noastre. Bineînțeles că ne vom preocupa și de *ctitoriile* sale: literare și, mai cu seamă, spirituale. Mișcarea *Rugului Aprins* întemeiată de el va reprezenta un perpetuu punct de reper, o bornă, pentru toți cei atrași de viața duhovnicească care vor privi ca la un versant, ca la o spirală atârnată de cer, escaladată de o comunitate onorabilă de oameni. Există deja o voce unitară a istoricilor și teologilor că în ani '40-'50, la Mănăstirea Antim din București, a existat un moment culminant – „unicat în creștinismul răsăritean”⁶² – referențial pentru tot ce va urma după el: întreaga teologie liturgică și sinteză patristică ale Bisericii au fost întrupate, efectiv, și metabolizate de o ceată de persoane. În condițiile în care titrăm și clamăm că teologia înseamnă experiență, vedere, „epifanie eshatologică”⁶³ și că este adversară raționalismului arid, sistematizării doctrinare, abordărilor juridice, minimalismului etic ori pietist individualist, atunci un asemenea apogeu spiritual, derulat sub ochii noștri, merită, cel puțin, o atenție și examinare mai profunde, dacă nu o angajare personală.

Partea I se va concentra pe *datele biografice* ale subiectului nostru, starețul Daniil Sandu Tudor, structurate în *trei capitole* corespondente cu principalele etape ale vieții acestuia: laică, gazetar-literară și monahală.

Capitolul I va încerca să schițeze o cronologie a principalelor evenimente din perioada de miren a acestuia, *etapa laică a vieții*, observând atent relațiile, legăturile și conexiunile pe care le va stabili. Din această perioadă datează o bună parte a prietenilor, colaborărilor și asocierilor care-l vor însoți, unele, până la sfârșitul vieții. Simultan, dincolo de agitația Capitalei în care trăiește, găsește suficient resort interior pentru a-și contura în minte viitoarele proiecte și preocupări. Principala sursă bibliografică folosită este cea a dosarelor CNSAS corelate cu literatura memorialistică. De la început luăm o distanță față de toate acele note informative impregnate de falsități, calomnii, bârfe ieftine sau improvizații urechiste, care sunt în contrast flagrant cu realitatea, profilul biografic și spiritual al lui Sandu Tudor. Le-am reținut în textul nostru, strict pentru informațiile obiective pe care le enunță, dar interpretările și calificările eronate, artificiale și denaturate ale delatorilor au nevoie să fie dezaprobată și rejectată și să fie

---

⁶² MARIUS VASILEANU, „Un caz de parazitare”, în *Dilema veche*, nr. 627 (25 februarie – 2 martie 2016).

⁶³ IOAN I. ICA JR., „Canonul și canoanele creștinismului apostolic. I. Itinerare teologice” ..., p. 48.

puse în paranteze. Motivul este simplu. Sandu Tudor, având un „condei acid”⁶⁴, și-a atras repede animozitatea și ostilitatea din partea oponenților săi din presă, iar una dintre armele la care recurgeau unii pentru a-și anihila adversarul era diseminarea în spațiul public a tot felul de minciuni. Periodic, vom sublinia astfel de intoxicații semnate de diverși informatori, oricum, îndoielnici prin nivelul intelectual al lor.

Valoarea capitolului se măsoară prin capitalul pe care-l adaugă economiei subiectului nostru: Sandu Tudor a fost o personalitate complexă, neconvențională, universală, familiar cu mediul ecleziastic, racordat la cel intelectual și cu un reflex meditativ transferat dinspre zona adițională în cea esențială a vieții. Beneficiar al unor oportunități excepționale – învecinarea cu câțiva oameni de formație altitudinală (Mitropolitul Tit Simezea, Nae Ionescu, Alexandru Mironescu, Nichifor Crainic, Mircea Eliade, Constantin Noica, Paul Sterian, Gala Galaction etc.), călătoria la Athos, talentul poetic aservit, parțial, religiosului – are geniul și intuiția de a profita la maximum de ele încât croiala sufletească brodată se mulează după constituția acestuia și atrage atenția celor mai rafinate și elevate gusturi. Experiențele extreme: *departelui* (pe mare), *limitei critice* (războiul), *periferiei* și a *marginalului* (muncitor, funcționar, profesor la sat), *eșecului* (divorț), *succesului* și *celebrității* (director de ziar), *spirituală* (Athos), fără a cuantifica existența omului consumată la umbra *obișnuitului* și *prozaicului*, l-au șlefuit și cizelat încât s-a lăsat convins de efemeritatea vieții și de stringența angajării într-o dinamică și traiectorie ascendentă care să-l branșeze la adevărurile imuabile și transcendente. Va deveni, pentru toți prietenii și cunoscuții săi, un apologet al preeminenței angajamentului spiritual dislocat din postura de accesoriu și ancorat în centrul vieții.

Capitolul al doilea se concentrează pe activitatea literară a lui Sandu Tudor: debutul său în presă, lansarea în universul scriitorilor, accentuarea dimensiunii sale poetice, ctitorirea a două publicații interbelice (revista *Floarea de Foc* și cotidianul *Credința*) și stațiile literare ale acestuia – de la creații imnografice și liturgice la poezii religioase și o impresionantă publicistică diseminată în cele mai variate tematici.

Viziunea politică a lui Sandu Tudor, din perioada aceasta, diferă în funcție de poziția din care se face observația. Articolele sale sunt instrumentalizate de fiecare tabără, de pe eșafodul politic al țării, să-l confişte și adopte pentru sine, dar el se declară limpede: *nici de dreapta, nici*

---

⁶⁴ MARIUS VASILEANU, „Părintele ieroschimonah Daniil Sandu Tudor, între legende și adevăr” ..., p. 436.

*de stânga*⁶⁵. Informatorii nu puteau lipsi din ecuație încât dosarele Siguranței ideologizează, adică denaturează, sensul și mesajul de fond al articolelor. Adevărata tragedie va apărea în momentul în care unele articole, decupate grosolan dintr-un întreg context literar, fără a evalua panoramic mentalitatea integrală, coerența/consecvența rațională și atitudinală ale autorului față de fracțiunile și programele politice de pe piață, vor fi transformate în corp delict în procesele intentate, mai târziu, în comunism, soldate cu condamnare cu executare. Realitatea sună, de fapt, în felul următor: Sandu Tudor, neangajat și neînregimentat politic, echilibrat și echidistant, își evidențiază, destul de clar, opțiunea sa pro-regalistă, iar celelalte convingeri și orientări ale sale putându-se încadra, conform limbajului de astăzi, într-un soi de creștin-democrație⁶⁶.

Tot în acest capitol îl vom supune pe protagonist unui filtru ideologic și vom încerca să observăm cât de comunist sau anticomunist a fost sau care au fost raporturile sale cu mișcarea legionară și cu nazismul/hitlerismul. Va fi nevoie de o distilare a notelor informative și de a înțelege că întreaga inconsecvență – apare un mixaj irațional de etichete politice aplicate acestuia, de la comunist la legionar, de la fascist la nazist – rezidă în cauze independente de subiectul supravegheat: denunțurile sunt conjuncturale, neînsoțite de argumente, probe sau dovezi, mai degrabă provocate și contaminate de bârfe. Distant și degajat față de fiecare ideologie politică extremistă din interbelic, Sandu Tudor își va nuanța cu fiecare ocazie poziția sa încât se va dovedi inspirat și vizionar prin rezistența dărză în fața tentației de a pleca urechea la cântecul vreunei ideologii, în contrast cu opțiunile explicite ale unor prieteni din jurul său. Insistăm permanent pentru o absorbție critică a istoriei.

Capitolul al treilea va fi, în mare parte, *inedit* pentru opinia publică. Privilegiul de a consulta mai multe fonduri documentare din cadrul arhivelor eparhiale sau monahale, menționate deja, ne-a oferit șansa de a scoate la suprafață secvențe biografice referitoare la Sandu Tudor, necunoscute până în momentul de față.

În arhiva Mănăstirii Antim am descoperit implicarea majoră a acestuia în reabilitarea și repararea bisericii și a mănăstirii. Procesele-verbale nu doar că îl enumeră printre membrii comitetului de restaurare, constituit de starețul Vasile Vasilache, ci evidențiază diferitele sarcini împlinite de el. Dintre coperțile registrelor, cataloagelor și dosarelor mănăstirii transpare faza de

---

⁶⁵ SANDU TUDOR, „Nici de dreapta, nici de stânga – motivul psihologic”, în *Credința*, IV (19 martie 1936) 694, p. 3. „Nici de dreapta, nici de stânga – motiv politic”, în *Credința*, IV (20 martie 1936) 695, p. 3. „Nici de dreapta, nici de stânga – motiv esențial”, în *Credința*, IV (21 martie 1936) 696, p. 3. Vezi și, SANDU TUDOR, *Universalism românesc* ..., pp. 213-220.

⁶⁶ MARIUS VASILEANU, „Părintele ieroschimonah Daniil Sandu Tudor, între legende și adevăr” ..., p. 436.

început a vieții sale monahale: mutarea în chilia din clopotnița mănăstirii, donațiile făcute mănăstirii ca și gest concret al detașării de lume, exercitarea și împlinirea diferitelor ascultări și sarcini în cadrul mănăstirii, ale aparatului administrativ al Patriarhiei sau ale Editurii și Atelierelor Institutului Biblic și, bineînțeles, precizarea datelor de intrare în mănăstire ca *frate* și, apoi, de călugărire (noaptea din 3 spre 4 septembrie 1948).

Arhivele Centrelor Eparhiale de la Craiova și Roman ne-au restituit figura părintelui Agathon (numele primit la călugărie) în postura de colaborator editorial al Mitropolitului Firmilian, prilej cu care se mută de la Antim la Craiova, apoi pe cea de stareț, al Mănăstirii Crasna. În 11-12 martie va fi hirotonit diacon, respectiv, preot de către același mitropolit, de fapt, cel care-l și călugărise.

Arhivele Mitropoliei Moldovei și Bucovinei și a Mănăstirii Sihăstria Neamțului sunt generoase cu biografia acestuia. După eliberarea din închisoare și de la Canal, ca urmare a unei condamnări injuste, părintele Agathon ajunge la Sihăstria unde va lua schima mare și, implicit, numele de *Daniil*. După un an este instalat ca și egumen al Schitului Rarău, dependent de Mănăstirea Slatina. Va urma perioada cea mai fertilă și prolifică: îndrumător spiritual, profesor al Școlii Monahale, responsabil de studii, conferențiar ordinar la sinaxele monahale duminicale, stareț și părinte duhovnicesc. Cataloagele Școlii Monahale sunt un izvor documentar extrem de prețios prin consemnarea orarului și a titlurilor lecțiilor susținute de ieroschimonahul Daniil. Poate că unii cercetători consideră irelevant un titlu de lectie, dar, pentru noi, care nu dispunem de o operă sistematizată a protagonistului, aceste titluri trasează câteva marcaje indicative: de la preocupări teologice până la competențe didactice, de la subiectele de interes până la dezvăluirea unei fațete interioare a subiectului. Propunem câteva grile de lectură a acestor liste de titluri: părintele Daniil Sandu Tudor insistă pentru o abordare liturgică a teologiei; încearcă punți și noduri de legătură între diferite perioade istorice, ca de exemplu, între cea patristică de secol IV cu cea contemporană; teologia pendulează permanent între istorie și eshatologie, între catafatic și apofatic, între hermeneutică și mistagogie; intensitatea vieții monahale este proporțională cu înțelegerea și cunoașterea capilară a acesteia; ancorarea în Tradiție este imperativă cu condiția metabolizării acesteia.

Partea a doua va fi destinată mișcării isihaste *Rugul Aprins al Maicii Domnului* de la Mănăstirea Antim, principala ctitorie a ieroschimonahului Daniil Sandu Tudor. Vom încerca să clarificăm și sistematizăm contextul apariției, obiectele de activitate, componența și membrii,

periodicitatea. Cert este că la Antim s-a reușit să se creeze un continent spiritual care să ofere un climat favorabil pentru orice om interpelat de dimensiunea axiologică. Recunoaștem carențele și lacunele documentare care există până în momentul de față, încât, cu excepția sublinierii unor activități și episoade factuale, nu dispunem de mai multe mărturii. Ne-am fi dorit să fi fost scoase la lumină comunicările și prelegerile conferențiarilor de la Antim, iar noi să putem dezvolta teologia și spiritualitatea isihastă profilate aici. Titluri de conferințe, schițe de program al întrunirilor, practici încetățenite corelate cu portretele și gândirea actanților sunt pilonii pe care am încercat să reconstituim arhitectura unui fenomen isihast culminant în istoria Bisericii noastre. Cernăuți, Cernica, Govora sunt escale și laboratoare în care antimiiștii au poposit și au efectuat stagii de practică și cultură isihastă, amplificând experiența lor: ramificată și orientată spre erudiție, practică, transfigurarea gândirii.

Mișcarea *Rugului Aprins* s-a desfășurat pe două mari perioade, cea de la Antim, din anii '40, și cea din clandestinitate, din anii '50. Nici una din ele nu a fost caracterizată de rigiditatea organizatorică, „cu statut și proiecte declarate”, cu o ritmicitate invariabilă a întâlnirilor, cu vreo regizare prestabilită, ci exista doar *o regulă*, cea a „spontaneității dialogului” și concentrare pe *cuvânt*-ul care zidește, încât avem de-a face, mai degrabă, cu niște *aventurieri* ai spiritului⁶⁷.

În a doua parte a istoriei mișcării, *universitățile spirituale antimiene* se vor muta la Plumbuita (salonul stăreției părintelui Sofian Boghiu), la reședințele unor membrii dintre ei (Alexandru Mironescu, Benedict Ghiuș, Olga Greceanu, Constantin Joja), la care se adaugă suplimentul cultural și de practică din timpul verii, de la Rarău. În continuare, starețul Daniil Sandu Tudor rămâne principalul inițiator și animator al întâlnirilor.

Se citesc creații literare proprii sau din alți autori consacrați, au loc dezbateri, evaluări critice, iar interdisciplinaritatea devine o platformă de dialog între domeniile de interes ale participanților. *Rugul Aprins* va deveni o *federație* în care-și vor găsi locul oameni de profesii diferite, proeminenți în domeniile lor de activitate, în care se vor armoniza tonalități variate și, cel mai important, va suprima granița dintre clerici și intelectuali, dintre religie și știință, dintre spiritualitate și cultură. E vorba de o federație eterogenă ca formă, dar omogenă în fond, deoarece fiecare nu a dezertat, nu a demisionat din viața publică – cu excepția liderului, Sandu Tudor –, și-a păstrat unicitatea și specificitatea personală, dar nici nu a considerat adeziunea la *Rugul Aprins* un simplu accesoriu. Fondul întâlnirilor, de care erau conștienți cu toții, se focaliza

---

⁶⁷ ANCA MANOLESCU, *Modelul Antim, modelul Păltiniș ...*, pp.133-135.

pe recuperarea și asimilarea tradiției isihaste centrată pe practica rostirii rugăciunii lui Iisus, ceea ce adesea și făceau, încât putem opina, fără rezerve, că Antimul a fost o *cristelniță* regenerantă și *anastasică* pentru cei mai mulți dintre participanți, unde cultura s-a *logodit* cu spiritualitatea.

Atât teologia, cât și cultura profană, vor fi nevoite să-și revendice acest precedent istoric, excepțional și referențial, să-l asume și să-l actualizeze continuu. În opinia noastră, este singura șansă de supraviețuire, pentru fiecare dintre ele, în fața asaltului ideologiilor, al polarizărilor și „frustrărilor sociale și individuale”, a populismului, amatorismului și pietismului, a „globalizării accelerate”, a „etnocentrismului”, „a rutinei ritualiste”, de a le contracara articulat și de a ieși dintr-un prizonierat al abstractului, al încremenirii în trecut, al dezorientării structurale, sau al „eseismelor sofisticate”. E nevoie ca duhovnicia să se lase pătrunsă de cultură, iar cultura să-și regăsească „reperle spirituale”⁶⁸.

Partea a treia a lucrării se va preocupa de episoadele tragice și dramatice din biografia părintelui Daniil Sandu Tudor. Orice regim totalitar nu va accepta alternative la programul său oficial sau la paradigma sa ideologică, alte versiuni ale realității importate din acele zone inaccesibile, incomode și defavorabile pentru el. Un asemenea regim va fi satisfăcut abia când va ocupa și stăpâni totul, când va extirpa orice enclavă sau spațiu privat și când va strivi „toate libertățile individuale”⁶⁹. „Reacționarul”, „dușmanul poporului”, „elita” parazitară, „omul vechi” trebuia reeducat, remodelat, metamorfozat după calapodul ideologiei în vigoare⁷⁰.

Dimensiunile ample ale acestei părți se datorează dorinței noastre de a argumenta fiecare afirmație, nu doar printr-o simplă trimitere bibliografică, ci prin transcrierea fragmentelor din dosarele CNSAS. Am preferat această variantă pentru a spori înțelegerea atât a textului, cât și a evenimentelor derulate în vremea respectivă, pentru a exemplifica grila de interpretare și modul de operare ale Securității și de a evidenția clar universul distopic al regimului comunist, bazat pe o ficțiune endemizată și minciună instituționalizată⁷¹. Cealaltă opțiune, de a le anexa la finalul lucrării ni s-a părut inoportună și inadecvată, deoarece, în primul rând, am fi avut mari dificultăți cu selecția de file din dosare, apoi, în al doilea rând, s-ar fi diluat mesajul și minimalizat rostul lor.

---

⁶⁸ IOAN I. ICĂ JR, „Canonul și canoanele creștinismului apostolic. I. Itinerare teologice” ..., pp. 39-40.

⁶⁹ HORIA-ROMAN PATAPIEVICI, „Memoria divizată. Reflecții asupra comunismului: efectele lui și defectele noastre”, în A. PLEȘU, G. LIICEANU, H. R. PATAPIEVICI, *O idee care ne sucește mințile*, Humanitas, București, 2014, p. 139.

⁷⁰ LUCIAN BOIA, *Mitologia științifică a comunismului*, Humanitas, București, ³2011, p. 143.

⁷¹ ALAIN BESANÇON, *Nenorocirea secolului. Despre comunism, Nazism și unicitatea „Șoah”-ului*, trad. De Mona Antohi, Humanitas, București, ²2017, p. 56.

Două capitole (al șaselea și al optulea) vor încerca să sistematizeze procesele penale instrumentate de statul comunist împotriva părintelui Daniil Sandu Tudor. Se vor observa, pe tot parcursul capitolelor, defecte și vicii procedurare, înscenări, note informative false, uneori hilare, argumente măsluite și contrafăcute, toate îmbrăcate într-un limbaj de lemn abscons, impermeabil sau betonat și acoperite de o logică fracturată, adesea, revoltătoare pentru orice lector sau martor. Pe cât de dezolantă și deprimantă este imaginea călugărului scos din mânăstirea și rânduiala lui, înhățarea lui de către stăpânitorii lumii acesteia perisabile, pe atât de admirativă și salutară este puterea de regenerare a acestuia după întoarcerea în matca lui. În cazul părintelui Daniil, dacă primei condamnări îi succede o perioadă de *isihie* în sihăstria Rarăului, fertilă din punct de vedere duhovnicesc, condamnarea din 1958 îl va conduce spre temnița Aiudului, unde va și muri. Ceilalți membri ai *Rugului Aprins*, care vor supraviețui gulagului, se vor întoarce acasă transfigurați.

Vom încerca să păstrăm o metodologie unitară de abordare a fiecărui proces în parte: sistematizarea informațiilor, aranjarea într-o cronologie concludentă, ramificarea analizei spre toți factorii implicați, spre observarea stării de spirit a acuzațiilor pe parcursul proceselor, semnalarea denaturărilor semantice și asupra realității operate de statul comunist, procedurile juridice, etiologia sentinței și tratamentul aplicat de regimul comunist. Vom încerca să nu ne lăsăm sufocați de mixtura universului juridic și să ne păstrăm concentrarea pe protagonistul nostru: reacții, metoda de construire a apărării, rolul martorilor în economia procesului, rolul procesului în trierea prietenilor, nivelul de înțelegere a *noii* realități, tehnici de supraviețuire în fața absurdului și, cel mai important, evaluarea – atât cât va fi posibil – credinței acestuia în asemenea situații critice.

Capitolul al șaptelea nu se diferă substanțial, ca și tematică, material informativ, de celelalte două. De aceea va contribui și el la efortul Securității și, implicit, a statului comunist la profilarea *unui altfel* de Sandu Tudor: cu „antecedente infracționale”, „periculos”, „rebel”, capabil de crearea unei „grupări contrarevoluționare”, „adversar al democrației”, „dușman al orânduirii sociale”, „suporter al țărilor imperialiste și capitaliste”, „anticomunist”, „legionar” și altele. Angrenarea unei rețele de agenți, cooptarea informatorilor (uneori prin forță și constrângere) din cercurile apropiate ale starețului de la Rarău, folosirea celor mai recente tehnici de supraveghere, aplicarea unui control riguros al vieții (deplasări, corespondență, conversații, predici etc.), falsificarea informațiilor, interpretarea malițioasă a fiecărui gest și cuvânt, sunt

mecanismele folosite pentru obținerea unei *caricaturi* a acestuia: infidelă total originalului și care trădează flagrant adevărul/realitatea. Principalul capăt de acuzare, care va și înclina decisiv balanța înspre condamnare la „25 de ani de temniță grea”⁷²

Cruciada comunismului împotriva misticii și anatemele aruncate asupra cuvântului „mistic” sunt suficiente pentru a ne da seama în ce paradigmă ne aflăm. Persoana starețului Daniil Sandu Tudor se dezvăluia într-o realitate *răsturnată*, inaccesibilă statului comunist ermetizat pentru că-și dinamitase toate punțile de acces înspre exterior. Autosuficiența, obtuzitatea, gândirea mioapă, sistemul autarhic, alergia la nuanțe, obsesia inamicului, anafilactic în fața metafizicului, sunt doar câteva simptomatologii care vor profeti implozia regimului și colapsul politic. În contextul acesta apare ciocnirea comunismului cu creștinismul, în general, și cu părintele Daniil, în special, pentru că el era atras de viața mistică și cu apetență spre spiritualitatea isihastă. De fapt, *adevăratul* stareț de la Rarău va rămâne necunoscut și ascuns pentru statul comunist, dar epifanic și transparent pentru atâția ucenici ai săi: părinte blând, extrem de atent cu fiii săi duhovnicești, rugător isihast, însetat de Dumnezeu⁷³.

Ultima parte va fi dedicată, exclusiv, evoluției spirituale a părintelui Daniil Sandu Tudor privită în dinamica ei.

În *capitolul al nouălea* vom reveni la momentul *Athos*. În opinia noastră, aici și acum încolțesc cele mai multe semințe care vor rodi viitorul traseu spiritual ce culminează prin ctitorirea mișcării *Rugul Aprins*. Nu admitem că ar fi singurul sol care a generat asemenea viraj sau singurul izvor de la care să fi gustat „apa cea vie” (*In. 4, 10*), ci sugerăm că tușele lăsate de această experiență au zguduit din temelii lăuntru lui Sandu Tudor.

Jurnalul de călătorie (prima parte – drumul din București până la Athos) publicat în trei articole distincte, în revista *Gândirea*⁷⁴, și postum, abia în anul 1999⁷⁵ (partea a doua – zilele petrecute la Athos, în Sfântul Munte), este impresionant nu doar pentru publicul cititor interbelic, ci și pentru noi, cei de azi.

În opinia noastră, avem de-a face cu un manual teologic, chiar dacă lipsit de pretenții academice, dar care poate fi oricând asociat, atașat și înscris în marea literatură patristică atât de

---

⁷² ACNSAS, fond Penal, 0000202, vol. IV, f. 228 verso: Sentința nr. 125 din 8 noiembrie 1958 dictată de Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militare, București.

⁷³ MARIUS VASILEANU, „Ucenicii Pr. Daniil Sandu Tudor” ..., p. 166.

⁷⁴ SANDU TUDOR, „Cartea Muntelui Sfânt”, I, în: *Gândirea*, X (1930) 3, pp. 79-87. „Cartea Muntelui Sfânt”, II, în: *Gândirea*, X (1930) 4, pp. 108-117. „Cartea Muntelui Sfânt”, III, în: *Gândirea*, X (1930) 6-7, pp. 200-205.

⁷⁵ SANDU TUDOR (Ieroschimonahul Daniil Tudor), *Scrieri I* ... .

organică Bisericii. Poate că jurnalul *Egeriei*⁷⁶ mai este atât de analitic, atent, până la obsesie, față de detaliile din jur, față de expresivitatea oamenilor, cutumele și tradiția locului, încărcat de o simbolistică teologică a spațiului, timpului și a slujbelor și prospector al tezaurului liturgic al Bisericii. Unul dintre precursorii patristici ai lui Sandu Tudor, în zona aceasta, este Sfântul Ioan Casian, unul dintre marii jurnaliști creștini. Acest sfânt filocalic, dobrogean, exponent principal în procesul de apariție a monahismului în Occident, a întreprins o muncă de cercetare personală a celor mai celebrii părinți duhovnicești din Egiptul creștin al secolului al IV-lea, în care i-a chestionat masiv despre problemele vieții duhovnicești, despre spiritualitatea și asceza creștină. Munca desfășurată pe aproximativ doi ani de zile, din chilie în chilie, i-a cristalizat nu doar conștiința dogmatică, ci i-a amplificat și cultura creștină și i-a facilitat o impresionantă antologie de învățături, îndrumări, prescripții, sfaturi, aforisme duhovnicești pe care le va pune la dispoziția lumii occidentale. Sandu Tudor nu a achiziționat o bibliotecă impresionantă de spiritualitate, dar ceea ce ne atrage atenția este reflexul lui erotematic, spiritul lui interpelator, precum și acuitatea de a repera persoana duhovnicească. În Tesalonic, pe vapor, pe cărările, pustietățile sau mănăstirile athonite, el se atașează de câte o persoană, cu tănuite experiențe spirituale, îi câștigă atenția și încrederea, și ajunge să se împărtășească de mari taine duhovnicești, fără a-i permite ziaristului insidios să ocupe vreun spațiu în aceste situații.

Îmbrăcând postura *ucenicului*, așezându-se pe drumul căutărilor spirituale și ajungând în fața părinților duhovnicești, se reproduce tabloul pe care-l găsim în *Apophthegmata Patrum*, în *Pateric*. Calitatea de *gheron, bătrân* are o rezonanță puternică pentru tânărul Sandu Tudor, fapt pentru care primește cuvintele lor ca de la Dumnezeu. Reținem că lectura pe care o propune protagonistul pentru experiența sa și, deci, a însemnărilor sale jurnalistice, este una teologică, spirituală, proniatoare, providențială, revelatoare. Acesta este unul dintre motivele pentru care ne-am permis asocierile enunțate și ne vom angaja într-o hermeneutică teologică extinsă a jurnalului și experienței sale. Mai târziu, itineranța, pentru cei de la Antim, va căpăta sensuri solide, precise: nici ca „exil, nici ca fugă de un loc anume, ci ca mobilitate perpetuă în vederea unei apropieri de ceruri”⁷⁷. Asta făcuse, deja, Sandu Tudor încă de la sfârșitul anilor `20.

---

⁷⁶ *Itinerarium Egeriae*, traducere de pr. Marin M. Braniște în MARIN M. BRANIȘTE, „Însemnările de călătorie ale peregrinei Egeria, sec. IV – teză de doctorat”, în *Mitropolia Olteniei*, 4-6 (1982).

⁷⁷ IOAN ALEXANDRU TOFAN, *André Scrima – un „gentleman creștin”*. *Portret biografic*, Humanitas, București, 2021, pp. 95-96.

Capitolul al zecelea va încheia lucrarea noastră și va radiografia panoramic statura duhovnicească a părintelui Daniil Sandu Tudor din ultima parte a vieții sale. Vom opera frecvente trimiteri la gândirea, însemnările și spiritualitatea lui, pentru că vor confirma fizionomia lui, dacă nu aghiografică, atunci, cel puțin, a unui părinte duhovnicesc îmbunătățit. Discursul bine articulat teologic și vibrant, zel misionar inepuizabil, proprietar al unor revelații dumnezeiești care-i confereau un verb subsumat teofaniei, îndrăgostit de îl proiectau în ipostaza unui bătrân duhovnicesc frecventabil și de referință pe harta spirituală a țării.

Universul spiritual de la Antim configurat de el se va compune din câteva elemente specifice: isihasmul este miezul și esența spiritualității creștine; rugăciunea, ca centru al preocupărilor și „posibilităților”⁷⁸ omului; rugăciunea neîncetată, ca mijloc de realizare a omului în umanitatea lui⁷⁹; democratizarea practicii isihaste, a rostirii rugăciunii lui Iisus și de către laici; recuperarea și promovarea literaturii patristice; racordarea și înșurubarea într-un curent filocalic poate valida și garanta orto-*doxia* și orto-*praxia*⁸⁰ vieții; monahul/creștinul este un om universal; imperativul trezirii unei vocații contemplative; fanatismul și ritualismul mușcăit pot fi contracarate doar prin plonjarea într-o aventură spirituală; hermeneutica se va deschide masiv spre simbolizare care înseamnă, de fapt, descifrare; instituționalismul va fi schimbat prin înfierea într-o familie spirituală; înrădăcinarea în viața liturgică; prietenia, ca și „formă de rezistență” și „insulă de încredere”⁸¹.

Ieroschimonahul Daniil Sandu Tudor a crescut împreună cu *ctitoria* sa spirituală, mișcarea *Rugului Aprins*, pe care a girat-o de la un capăt la altul și a transformat-o într-un leagăn în care să crească oamenii atrași de cer. Destine similare, prin interzicerea întrunirilor în 1948, respectiv, arestarea liderului, alături de prietenii săi, în 1958, vor rămâne nu doar în memoria posterității, ci și în inima ucenicilor și a căutătorilor isihaste, precum și în gândul lui Dumnezeu.

În *Anexe* vom adăuga câteva fotocopii relevante din biografia părintelui Daniil de la Rarău și din istoria *Rugului Aprins*.

---

⁷⁸ ALEXANDRU MIRONESCU, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins ...*, p. 36.

⁷⁹ ALEXANDRU MIRONESCU, *Calea inimii. Eseuri în duhul Rugului Aprins ...*, p. 30.

⁸⁰ ANCA MANOLESCU, „Ortopraxia”, în *Dilema veche*, 192 (15 octombrie, 2007).

⁸¹ IOAN ALEXANDRU TOFAN, *André Scrima – un „gentleman creștin” ...*, p. 37.

CUPRINS

Introducere / 13

Partea I: DATE BIOGRAFICE / 40

Cap. I. BIOGRAFIA LUI SANDU TUDOR – ETAPA LAICĂ A VIETII / 40

I.1. Copilăria: clarificarea unor inexactități / 40

I.1.1. Data nașterii / 41

I.1.2. Familia *legitimă* /43

I.1.3. Familia *i-legitimă* /44

I.2. Studiile – un drum (ne)finalizat „(ne)oficial” /45

II.2.1. Școala Generală și liceul / 45

II.2.2. Studii universitare /47

I.3. Profesia /49

I.3.1. Primăria Constanța – secția Pavaje / 50

I.3.2. Serviciul Maritim Român / 50

I.3.3. Pogoanele: prolegomene la o vocație pedagogică / 52

I.3.4. Chișinău: întâlnirea cu mediul teologic / 52

I.3.5. București: ASCR – Opera de ajutorare studențească – Primăria Capitalei / 53

I.4. În căutarea sensului pierdut / 54

I.4.1. Muntele Athos: inaugurarea unui drum inițiativ / 54

I.4.2. Căsătoria / 58

i) Virginia Gheorghiu / 58

ii) Cornelia Dristoreanu/Dristorianu / 62

I.4.3. Adrese de domiciliu / 62

I.4.4. Situația materială / 63

Concluzii / 64

**Cap. II. ACTIVITATEA LITERARĂ ȘI POLITICĂ – ETAPA PUBLICISTICĂ
A VIETII / 66**

II.1. Experiența scrisului / 66

I.1.1. Perioada *Gândirea* / 66

I.1.2. Sandu Tudor – „vlădică-al poeziei” / 68

I.1.3. Sandu Tudor – „făcătorul de acatiste” / 70

II.2. Sandu Tudor și *Floarea de Foc* / 74

II.2.1. *Floarea de Foc* prin filtrul directorului ei / 74

II.2.2. *Floarea de Foc* prin filtrul Serviciilor de Informații ale statului / 80

II.2.3. *Floarea de Foc* și încercările de re-aprindere ale ei / 82

II.3. Sandu Tudor și *Credința* / 82

II.3.1. *Credința* sub lupa Siguranței / 82

II.4. Acuzațiile de șantaj / 85

II.4.1. Disputa cu Tatos / 85

II.4.2. Disputa cu *Criterion* și Mircea Vulcănescu / 85

II.5. Sandu Tudor și ideologia nazistă / 86

II.5.1. Sandu Tudor – nazist/hitlerist? / 86

II.5.2. Sandu Tudor – anti-nazist/anti-hitlerist?! / 86

II.6. Sandu Tudor și ideologia legionară / 88

II.6.1. Sandu Tudor: legionar?! / 88

II.6.2. Sandu Tudor: anti-legionar?! / 90

II.7. Sandu Tudor și ideologia comunistă / 90

II.7.1. Sandu Tudor – anticomunist?! / 92

- *viziune personală* / 92
- *viziunea sistemului* / 94

II.7.2. Sandu Tudor – comunist?! / 95

II.8. Sandu Tudor sub regimul comunist / 98

1. Derapaje semnalate de Securitate / 98
2. „Cercul de studii mistice” de la Antim / 99

Concluzii / 100

Cap. III. BIOGRAFIA MONAHALĂ A LUI SANDU TUDOR – DE LA MONAHUL AGATHON LA IEROSCHIMONAHUL DANIIL / 102

III.1. Mânăstirea Antim – de la *fratele* Sandu Tudor la *monahul* Agathon / 102

III.2. Centrul Eparhial din Craiova: consumarea unei prietenii / 115

III.3. Mânăstirea Crasna – treaptă spre preoție / 116

III.4. Mânăstirile Sihăstria Neamțului și Slatina / 122

III.4.1. Activitatea didactică în cadrul Școlii Monahale / 129

III.4.2. Activitatea pastoral-duhovnicească și kerigmatică în cadrul Mânăstirii / 141

III.6. Obștea *Sf. Teodor Studitul* – Slatina: proiect inedit pe scena spirituală a țării / 144

III.5. Schitul Rarău: receptacol al *stărețismului* / 147

Concluzii / 152

Partea a II-a: ASOCIAȚIA RELIGIOASĂ *RUGUL APRINS AL MAICII DOMNULUI* / 155

Cap. IV. ISTORIA UNUI FENOMEN ISIHAST / 155

IV.1. PERIOADA OFICIALĂ: PERIOADA ANTIM / 155

IV.1.1. Înființarea asociației. Geneza unui creuzet al isihasmului / 156

IV.1.2. Desfășurarea activității. Viața orientată pe verticală / 166

a) Program spiritual / 167

a¹) *Rugăciunea inimii* / 167

b) Conferințe în sala bibliotecii Mânăstirii / 170

c) Concursuri / 176

d) Convorbiri personale / 177

e) Retrageri spirituale / 179

e¹) *Șapte zile de priveghere la Cernăuți (1 – 7 august 1943)* / 180

e²) *Retragerea de la Govora* / 188

f) Pelerinajele/ Deplasările externe / 190

f¹) *Deplasare la Mănăstirea Cernica* / 190

IV.2. PERIOADA NEOFICIALĂ/ÎN CLANDESTINITATE / 196

IV.2.1. Întâlniri la Mănăstirea Plumbuita / 198

IV.2.2. Întâlniri domiciliare / 200

a. **la Alexandru Mironescu / 200**

a¹) *Ultima reuniune, martie 1958* / 203

b. **La Benedict Ghiuș / 203**

c. **La Constantin Joja / 204**

d. **La Vartolomeu Anania / 205**

e. **La Olga Greceanu / 206**

f. **La Schitul Maicilor / 206**

IV.3. COMPONENTA. FAMILIA SPIRITUALĂ A *RUGULUI APRINS* / 207

IV.3.1. Intelectualii / 208

a) *Locul și rostul în cadrul asociației* / 208

b) *„Mănăstirea de intelectuali”* / 211

IV.3.2. Antimiștii bătrâni / 211

IV.3.3. Prezențe clericale. Duhovnicii / 217

IV.3.4. Antimiștii tineri / 224

a) *Solidaritatea cu ATOS* / 224

b) *Grupul de studenți: ucenicia isihastă la tinerețe* / 227

I. Cronologia activității acestui grup

în perioada 1955-1958 / 228

ii).Colectivul studenților / 243

Concluzii / 239

Cap. V. CARACTERISTICILE UNUI FENOMEN ISIHAST / 240

V.1. Mișcare isihastă. Pledoarie pentru o paradigmă isihastă a vieții / 240

V.2. Îndrumarea duhovnicească / 240

V.3. Prietenia: prin alteritate spre libertate / 241

V.4. Simbioza dintre cultură și spiritualitate / 242

V.6. Arhitectura *Rugului Aprins* / 245

V.7. „Fresca antimiriștilor” / 246

Partea a III-a: CONFRUNTAREA SISTEMULUI. SPIRITUALITATEA ISIHASTĂ ȘI REGIMUL COMUNIST / 248

Cap. VI. PROCESUL „POSTEUCĂ DUMITRU ȘI ALEXANDRU TEODORESCU (SANDU TUDOR) – CRIMĂ DE RĂSBOI” / 248

VI.1. Fondul acuzării / 252

VI.1.1. Rechizitorul nr. 167/3 iunie 1950 / 252

VI.2. Lista martorilor acuzării / 255

VI.2.1. Declarația lui Modest Alexandru / 255

VI.2.2. Declarația lui Pavel Ion / 255

VI.2.3. Declarația lui Cojocaru Florea / 256

VI.2.4. Martorii acuzării invocați după ședința de judecată din 29 noiembrie 1950 / 256

VI.2.5. Declarația lui Nobloe Ioan / 258

VI.3. Înfățișările la procese / 259

VI.3.1. 25 August 1950 // 259

VI.3.2. 13 septembrie 1950 // 260

VI.3.3. 20 octombrie 1950 // 260

VI.3.4. 23 noiembrie 1950 // 261

VI.3.5. 29 noiembrie 1950 // 261

VI.3.6. 14 decembrie 1950 // 261

VI.3.7. 11 ianuarie 1951 // 262

VI.3.8. 8 februarie 1951 // 262

VI.3.9. 14 martie 1951 – Pronunțarea sentinței // 263

VI.3.10. 4 Mai 1951 // 265

VI.3.11. 11 Mai 1951 // 266

VI.4. Martorii apărării / 267

VI.4.1. Martorii invocați de Sandu Tudor / 267

i) Mărturia lui Alexandru Mironescu / 268

ii) Mărturia lui Gala Galaction / 269

iii) <i>Mărturia lui I. Lespezeanu</i>	/ 270
iv) <i>Mărturia lui Scarlat Calimachi</i>	/ 270
VI.4.2. Martorii invocați de Posteucă Dumitru	/ 271
i) <i>Martorul Gh. Marin</i>	/ 271
ii) <i>Martorul Petrescu M. Mihail</i>	/ 271
iii) <i>Martorul Iorgulescu Constantin</i>	/ 272
VI.5. Depoziții și argumente ale apărării	/ 272
VI.6. Articole incriminatorii anexate la dosar	/ 274
Concluzii	/ 280

Cap. VII. STAREȚUL DANIL SANDU TUDOR ÎN URMĂRIREA SECURITĂȚII. CEALALTĂ VIAȚĂ A STAREȚULUI / 283

VII.1. STRATEGII DE OPERARE ALE SECURITĂȚII / 285

VII.1.1. Infiltrarea informatorilor / 286

- i. Informatorul „Costică Nițescu” / 292**
- ii. Informatorul „Rareș I.” / 294**
- iii. Informatorul „Paul Adrian” / 295**
- iv. Informatorul „Demistocle”/„Temistocles Cosuș” / 298**
- v. Informatorul „Scripca Ariton” / 298**
- vi. Informatorul „Sergiu Macarovici” / 300**
- vii. Informatorul „Vlădoi Grigore” / 301**

VII.1.2. Vizitele/„Marșrutizarea” agenților Securității / 302

VII.1.3. Recrutarea membrilor din obște / 303

VII.1.4. Folosirea tehnicii de urmărire (T.O.) / 305

VII.2. INGERINȚA TOTALĂ A SECURITĂȚII ÎN VIAȚA INDIVIDULUI / 306

VII.2.1. Controlul corespondenței / 307

VII.2.2. Controlul predicilor / 310

VII.2.3. Supravegherea operativă sau controlul deplasărilor / 312

VII.2.4. Controlul relațiilor / 314

VII.2.5. Controlul întâlnirilor de grup/ „simpozioanelor” / 315

VII.3. OBSESIILE/ACUZAȚIILE SECURITĂȚII / 316

VII.3.1. Legionari camuflați în călugări / 316

VII.3.2. „Activitate împotriva regimului sub masca religiei” / 321

VII.3.3. Combaterea materialismului / 325

VII.3.4. Acuzația de misticism / 329

VII.3.5. Cercul de intelectuali / 329

VII.3.6. Legiunea-Oastea Domnului-Monahism / 331

VII.3.7. Anahoreții din munți / 335

VII.3.8. Suspiciunea de spionaj internațional / 337

Concluzii / 339

Cap. VIII. ARESTAREA, PROCESUL, CONDAMNAREA, DETENȚIA ȘI MOARTEA STAREȚULUI DANIIL. VIAȚA SPIRITUALĂ SUB INCIDENȚA LEGII / 342

VIII.1. ARESTAREA / 342

VIII.1.1. Dosarul nr. 114/1958 / 342

VIII.1.2. Arestul preventiv. Închisoarea „C” MAI București: 14 iunie 1958 – 3 noiembrie 1958 / 342

VIII.2. INTEROGATORIUL / 346

VIII.2.1. Interogatoriile preliminare / 346

VIII.2.2. Cronologia interogatoriilor și confruntărilor starețului Daniil / 347

- i) Interogatoriul nr. 1 – 14 iunie // 347**
- ii) Interogatoriul nr. 2 – 1 iulie // 347**
- iii) Interogatoriul nr. 3 – 5 iulie 1958 // 349**
- iv) Interogatoriul nr. 4 – 19 iulie 1958 // 349**
- v) Confruntarea nr. 1 – dintre starețul Daniil și Văsii Gheorghe, 22 iulie 1958 // 351**
- vi) Confruntarea nr. 2 – dintre starețul Daniil și Mironescu Șerban, 22 iulie 1958 // 353**
- vii) Confruntarea nr. 3 – dintre starețul Daniil și Mironescu Alexandru, 23 iulie 1958 // 353**
- viii) Interogatoriul nr. 5 – 28 iulie 1958 // 355**

- ix) Interogatoriul nr. 6 – 4 august 1958 // 355
- x) Interogatoriul nr. 7 – 12 august 1958:
Exemple de distorsionare a declarațiilor // 356
- xi) Interogatoriul nr. 8 – 22 august 1958 // 358
- xii) Interogatoriul nr. 9 – 1 septembrie 1958 // 360
- xiii) Confruntarea nr. 4 – dintre starețul Daniil și Pr. Roman Braga,
1 septembrie 1958 // 361
- xiv) Interogatoriul nr. 10 – 6 septembrie 1958 // 362
- xv) Interogatoriul nr. 11 – 21 noiembrie 1958 // 363

VIII.2.3. Declarațiile informatorului infiltrat în celulă / 363

VIII.2.4. Sinteza interogatoriilor și confruntărilor celorlalți inculpați ai lotului

Al. Teodorescu și alții și capetele de acuzare / 369

- i) Acuzația de „legionar” / 369
- ii) Grupare contrarevoluționară / 372
- iii) Recrutarea intelectualilor / 373
- iv) Activitatea împotriva regimului/ Activitate dușmănoasă / 375
- v) Educație mistică / 376
- vi) Caracteristicile declarațiilor membrilor asociației *Rugului Aprins* / 378
  - f¹) Tehnica minimalizării / 378
  - f²) Tehnica maximalizării / 379
  - f³) Tehnica inducției / 379
  - f⁴) Tehnica colaborării / 380
  - f⁵) Excedentul religios / 381

VIII.3. PROCESUL LOTULUI *AL. TEODORESCU ȘI ALȚII* / 381

VIII.3.1. Desfășurarea procesului / 381

VIII.3.2. Periodizarea acuzațiilor / 382

- i) 1933-1938 // 382
- ii) 1945-1948 // 383
- iii) 1955-1958 // 385

VIII.3.3. Ședințele de judecare a procesului / 386

- 1. 29-30 octombrie 1958 // 386

VIII.3.4. Metodologia apărării / 388

a) invocarea martorilor și a probelor dezincriminatorii / 388

b) Pledoariile avocaților apărării / 389

VIII.3.5. Sentința / 393

VIII.3.6. Recursul / 394

a) Brutalitatea anchetelor / 393

b) Motivarea recursului / 395

c) Desfășurarea recursului / 399

d) Recursul în supraveghere / 401

VIII.4. EXECUTAREA PEDEPSEI / 403

VIII.4.1. Penitenciarul Jilava:

3 noiembrie 1958 – 17 martie 1959 (celula 46) / 404

VIII.4.2. Penitenciarul Aiud:

18 martie 1959 – (†) 17 noiembrie 1962 (celulele 14 și 119) / 405

VIII.4.3. Regimul concentraționar din România comunistă / 405

VIII.5. MOARTEA / 408

Concluzii / 409

**PARTEA A IV-A. EVOLUȚIA SPIRITUALĂ A STAREȚULUI DANIL SANDU
TUDOR. PLEDOARIE PENTRU O PARADIGMĂ A TRANSFIGURĂRII / 411**

Cap. IX. ATHOS. PRIMA EXPERIENȚĂ SPIRITUALĂ / 411

IX.1. Contextualizare / 411

IX.2. Preliminarii / 413

**IX.3. Amprenta întâlnirii cu omul. Elemente de mistagogie antropologică /
418**

IX.4. Libertatea de spirit: „botez duhovnicesc” / 424

IX.5. Rafinarea vederii / 429

IX.6. Uimirea și contemplația: început și sfârșit al vederii / 433

IX.7. Reziliența prin asceză / 437

IX.8. Sfătuirea – toiag al vederii / 439

IX.9. Înstrăinare – însingurare – liniștire. Arhitectura isihiei / 444

- IX.10. Fonetica isihastă / 448
- IX.11. Creația: arhetip doxologic / 456
- IX.12. Somnul – „fratele morții”. Preeminența nevoilor spirituale față de cele fiziologice / 461
- IX.13. Două obstacole: închipuirea și sminteala / 463
- IX.14. Lectura mistagogică a spațiului – *topos pnevmatic* / 470
- Concluzii / 471

Cap. X. ÎNTRE ANTIM ȘI RARĂU. ESCALADAREA VERSANTULUI MISTIC AL RUGĂCIUNII / 473

- X.1. Expertize teologice / 473
- X.2. Fenomenologia îndumnezeirii / 473
- X.3. Universalism creștin sau ecumenism pnevmatic / 475
- X.4. Autenticitatea credinței și a vieții / 477
- X.5. Cultura veche românească / 480
- X.6. Isihasmul – culmea spiritualității creștine / 480
- X.7. Întâlnirea fondatoare. Părintele Ioan Kulighîn – trăitor isihast / 482
  - X.7.1. Moștenirea Părinților / 483
  - X.7.2. Practica rugăciunii inimii / 486
  - X.7.3. Regula *binecuvântării*. Epicleza: început și culme / 487
  - X.7.4. Descoperirea gândurilor / 488
  - X.7.5. Îndrumarea duhovnicească / 489
- X.8. Muzicalitatea rugăciunii / 490
- X.9. Racordarea la filonul isihast românesc / 492
  - X.9.1. Contribuția starețului Vasile de la Poiana Mărului / 495
  - X.9.2. Impactul paisian / 496
  - X.9.3. Reminiscențe cernicane / 497
  - X.9.4. *Metoda* de rugăciune a Sfântului Iosif de la Văratec / 498
- X.10. De la teologia rugăciunii la rugăciunea teologică / 499
  - X.10.1. Lingvistica rugăciunii: de la geneză, prin istorie, la eshaton / 502
  - X.10.2. *Metodă* de rugăciune / 505

X.10.3. Aritmetica vieții duhovnicești / 506

X.10.4. Contextualizarea liturgică a rugăciunii inimii / 510

X.11. Recuperarea și promovarea literaturii patristice / 512

X.12. Democratizarea isihasmului / 515

Concluzii parțiale / 517

Concluzii finale / 520

Bibliografie / 524

Anexe / 556